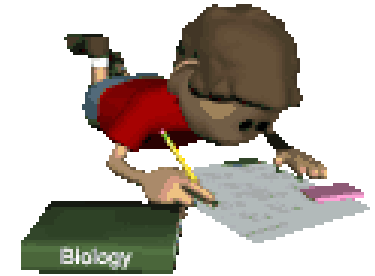

HISTOLOGIE - osnova

1. Definice a význam histologie, přehled metod užívaných ke studiu buněk a tkání.
Obecná histologie a cytologie: Buňka jako systém. Biomembrány. Přehled stavby a funkce buněčného jádra a buněčných organel. Buněčná membrána, úprava buněčných povrchů, intercelulární spoje.
2. Buněčný cyklus, dělení buněk. Diferenciace buněk a vznik tkání. Definice jednotlivých typů tkání.
Epitelová tkáň – původ, stavba rozdělení a funkce. Přehled krycích (povrchových) epitelů a epitelu žlázového. Epitel resorpční.
3. Pojivová tkáň – původ, stavba, rozdělení a funkce. Přehled tkáně vazivové.
Pojivová tkáň – chrupavka a tkáň kostní.
4. Svalová tkáň – původ, rozdělení, stavba a funkce. Přehled stavby kosterní svalové tkáně a hladké svalové tkáně. Mechanismus svalového stahu.
Nervová tkáň – původ, stavba a funkce. Neuron a jeho součásti. Synapse, nervové mediátory. Neuroglie – přehled hlavních buněčných typů a jejich funkce. Obaly nervových výběžků.
5. Krev - složení. Morfologie krvinek. **Mikroskopická anatomie:** Přehled mikroskopické stavby vlásečnic a cév. Přehled stavby srdce, srdeční svalová tkáň.
Lymfatické cévy a lymfatické uzliny – stavba a funkce. Lymfoepitelový patrový (Waldeyerův) mizní okruh.
6. Přehled mikroskopické stavby slinných žláz. Slina. Obecná stavba stěny dutých (trubicovitých) orgánů.
Mikroskopická stavba a funkce žaludku. Mikroskopická stavba a funkce tenkého a tlustého střeva a appendix vermiformis.
7. Mikroskopická stavba jater, jaterní lalůček, krevní oběh v játrech. Mikroskopická stavba žlučníku, vývodní žlučové cesty. Pankreas a Langerhansovy ostrůvky. Přehled buněk gastro-entero-pankreatického systému.
Přehled mikroskopické stavby žláz s vnitřní sekrecí.

DOPORUČENÁ LITERATURA

**Svatopluk Čech, Drahomír Horký - Histologie
a mikroskopická anatomie pro bakaláře**

**L. Carlos Junqueira, José Carneiro, Robert O. Kelley
Základy Histologie**

Renate Lullmann-Rauch - Histologie

Histologie

Přehled metod studia buněk a tkání

Buňka - stavba

Buněčný povrch a intercelulární spoje

HISTOLOGIE

Nauka o stavbě normálních, tj. zdravých buněk, tkání a orgánů na mikroskopické a submikroskopické úrovni

- **obecná histologie** + cytologie
- **speciální histologie** = mikroskopická anatomie
(stavba orgánů jednotlivých systémů)

Specifická struktura buněk, tkání a orgánů má své funkční opodstatnění!

Histologické metody

→ zachytit v určitém momentu, zviditelnit a zvětšit

- Světelná a elektronová mikroskopie

Světelný mikroskop (optický) – průchod světla optickou soustavou

-Optické čočky – okulár, objektiv – celkové zvětšení

-Rozlišovací schopnost - rozlišení (vzdálenost dvou bodů, které lze ještě rozeznat jako oddělené) – závisí na vlnové délce dopadajícího světla - je asi $0,2\mu\text{m}$ (oko $0,2\text{mm}$)

-Speciální mikroskopie – fluorescenční, fázový kontrast

Elektronový mikroskop

- Čočky – elektromagnety
- Obraz je tvořen elektronovým paprskem ve vakuu
- Projekce na fluorescenční stínítko nebo snímání kamerou

Transmisní (prozařovací) el. mikroskop - **TEM**

- snímán průchod elektronového paprsku, rozlišení 0,2-0,3 nm
(reálně 5 nm)

Rastrovací (řádkovací, scan) el. mikroskop – **SEM**

- snímán odraz elektronového paprsku, rozlišení 10-20 nm

Zpracování tkání a orgánů pro účely histologického vyšetření ve světelném mikroskopu

(příprava trvalého histologického preparátu)

- **ODBĚR** vzorků
- **FIXACE** tkání – formaldehyd, alkoholy
- **PRANÍ**
- **ZALÉVÁNÍ** (parafinové bločky)
- **KRÁJENÍ** - mikrotomy
- **NAPÍNÁNÍ A LEPENÍ** řezů
- **BARVENÍ** řezů
- **MONTOVÁNÍ** ⇨ trvalé preparáty

TYPY BARVENÍ

- rutinní, přehledná – HE, AZAN - demonstrují všechny základní složky
- speciální – vizualizace vybraných struktur
  - Massonovy trichromy: žlutý - HEŠ, modrý - AZAN, zelený trichrom (barví kolagenní vlákna)
  - orcein, aldehydový fuchsin (elast.vlákna) aj.
  - Histochemické metody
  - Imunohisto- a imunocytochemické metody
- impregnační – soli kovu – např. AgNO₃ (nervová nebo retikulární vlákna)

Příklady barvení:

- **HE** = *Hematoxylin* – *Eosin*

jádra – modro-fialová

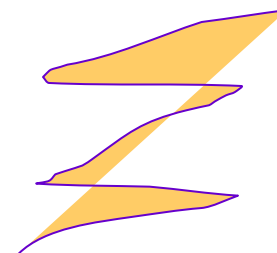
cytoplazma a kolagenní vlákna – růžová

svalová tkáň – červená

- **HEŠ** = *Hematoxylin* – *Eosin* – *Šafrán*

kolagenní vlákna – žlutá

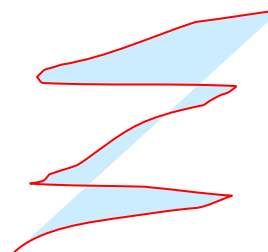
- **AZAN** = *AZokarmín* – *Anilinová modř* – *oranž G*

jádra – červená

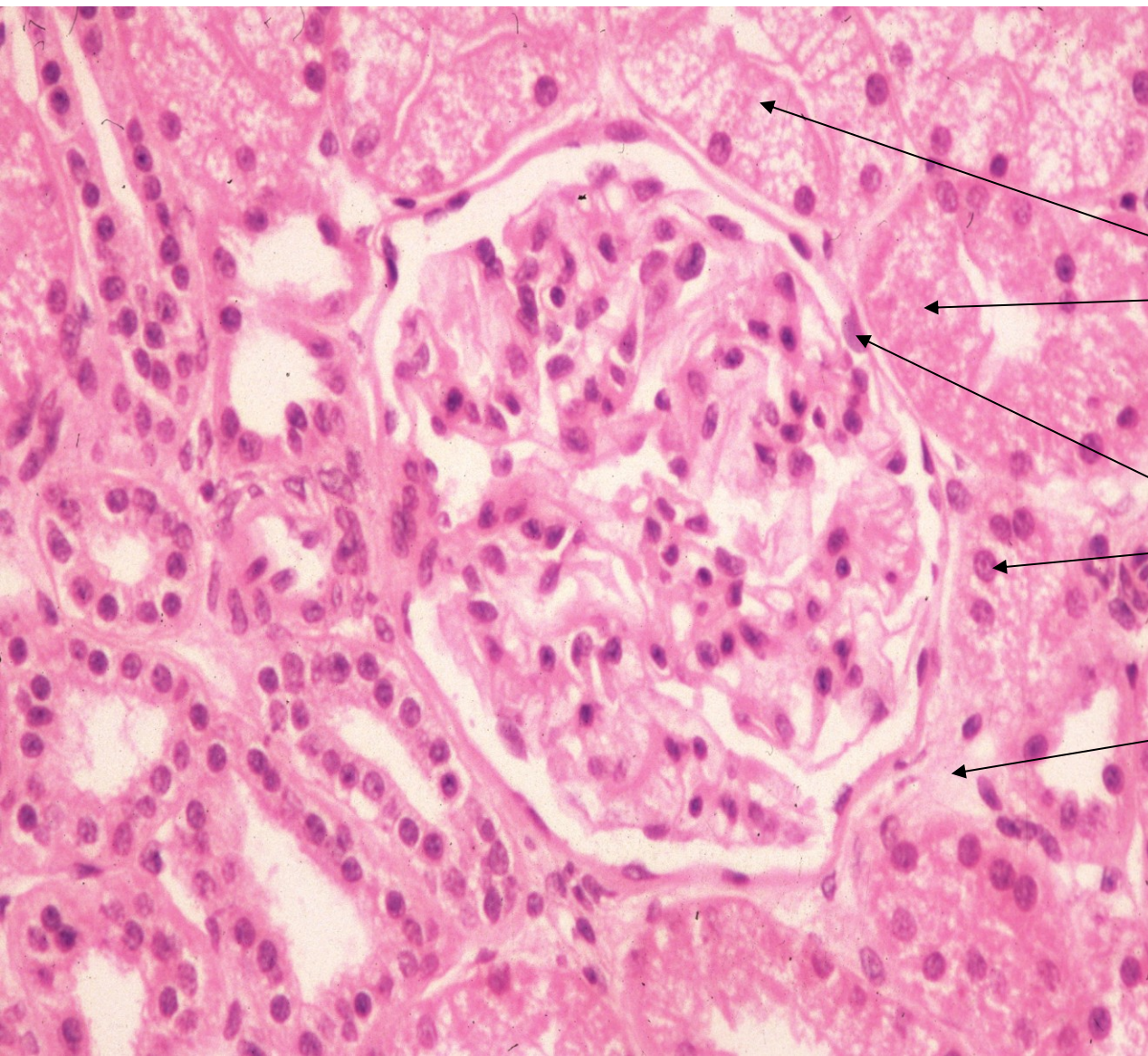
erytrocyty – oranžové

svalová tkáň – červená

kolagenní vlákna – modrá

Hematoxylin a eosin (HE)

cytoplazma

jádra

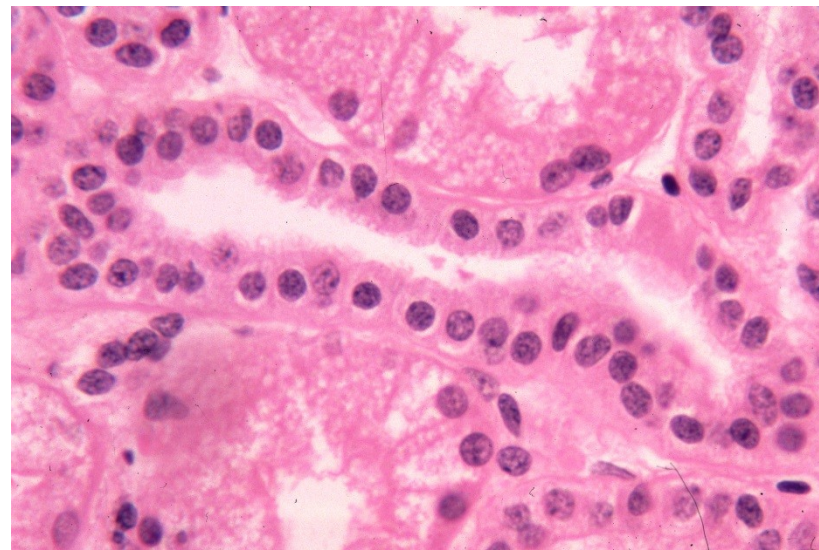
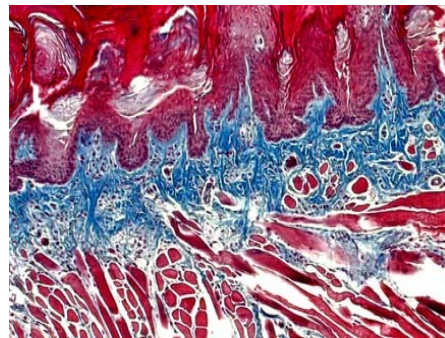
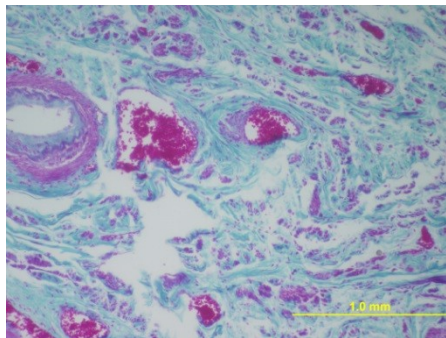
kolagenní vlákna

Barvicí metody:

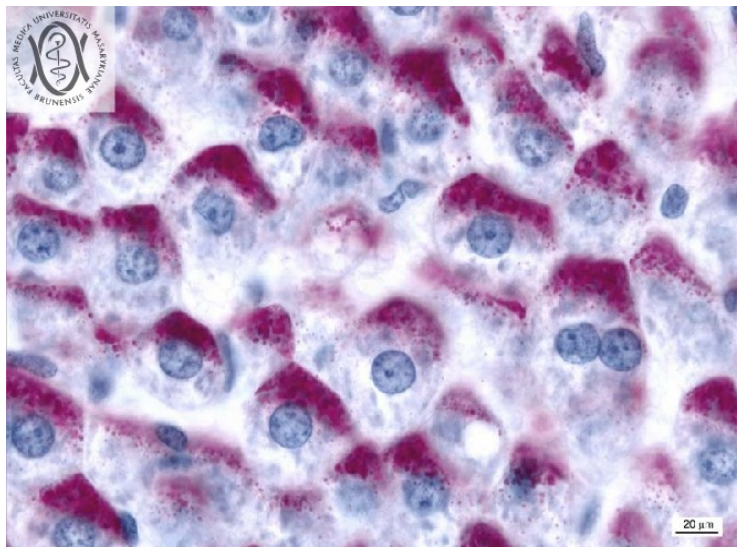
přehledné

demonstrují všechny složky tkání

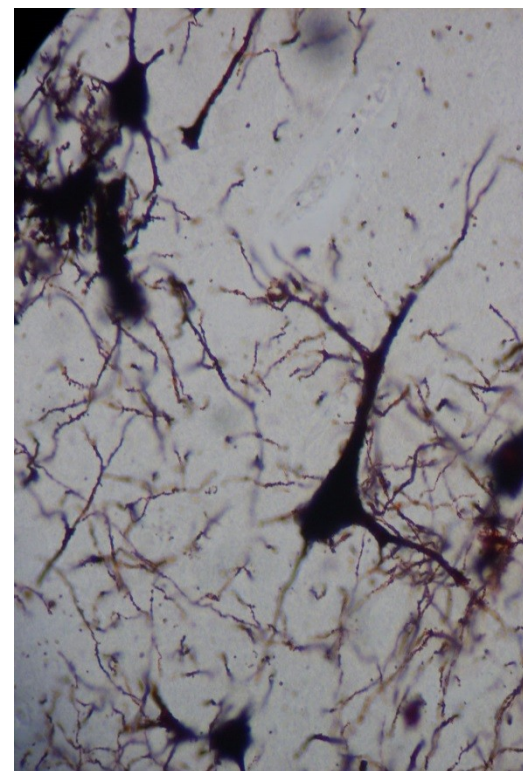

speciální

zdůrazňují určité buněčné nebo tkáňové složky

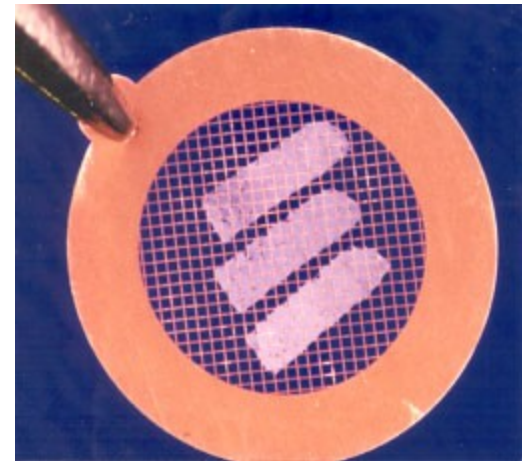

impregnační
soli Ag, Au
nebo Os

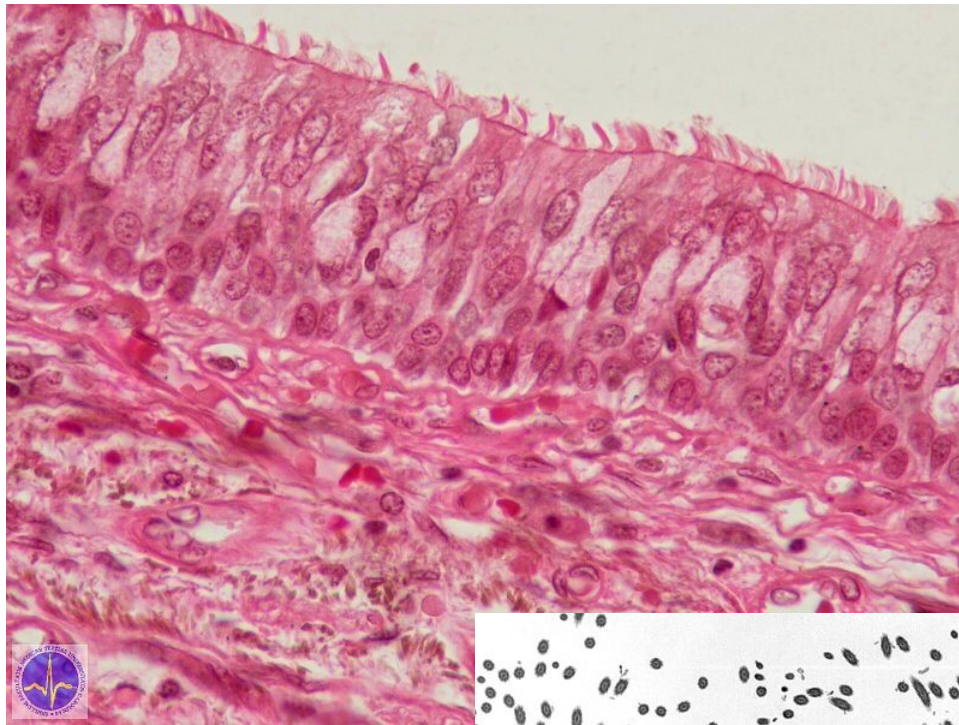
Zpracování tkání pro histologické vyšetření v elektronovém mikroskopu

- **ODBĚR** vzorků
- **FIXACE** tkání – rychlá - glutaraldehyd
- **PRANÍ**
- **ZALÉVÁNÍ** - epoxidové pryskyřice
- **KRÁJENÍ** - ultramikrotomy
- **PŘENOS NA SÍTKY**
- **KONTRASTOVÁNÍ**

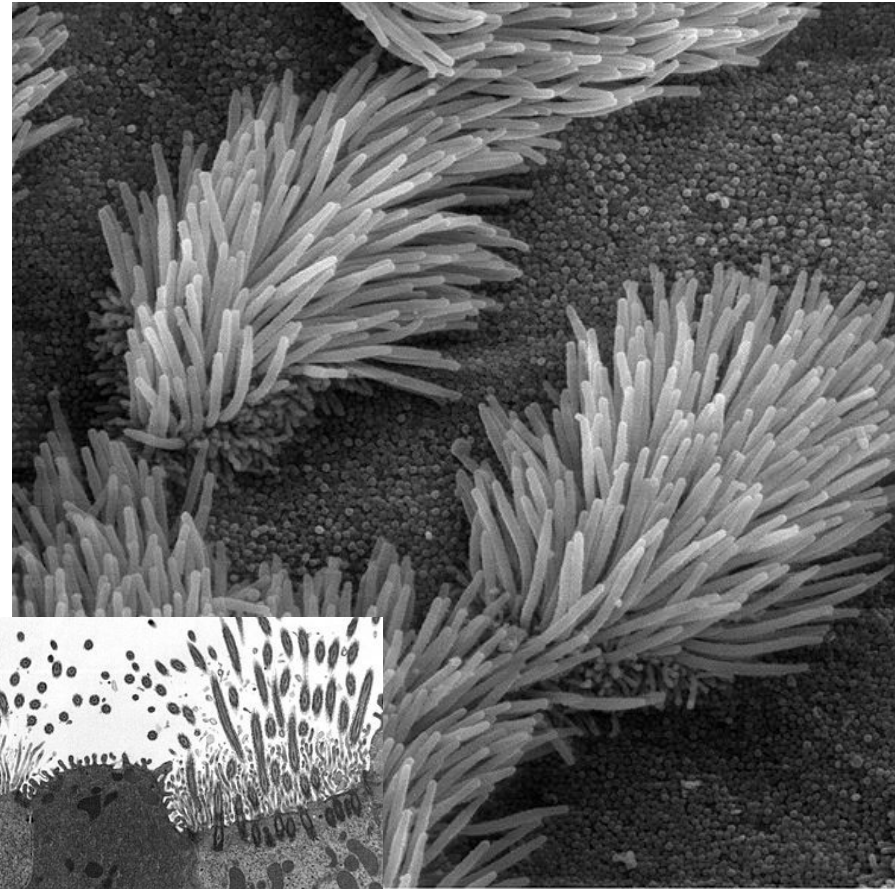

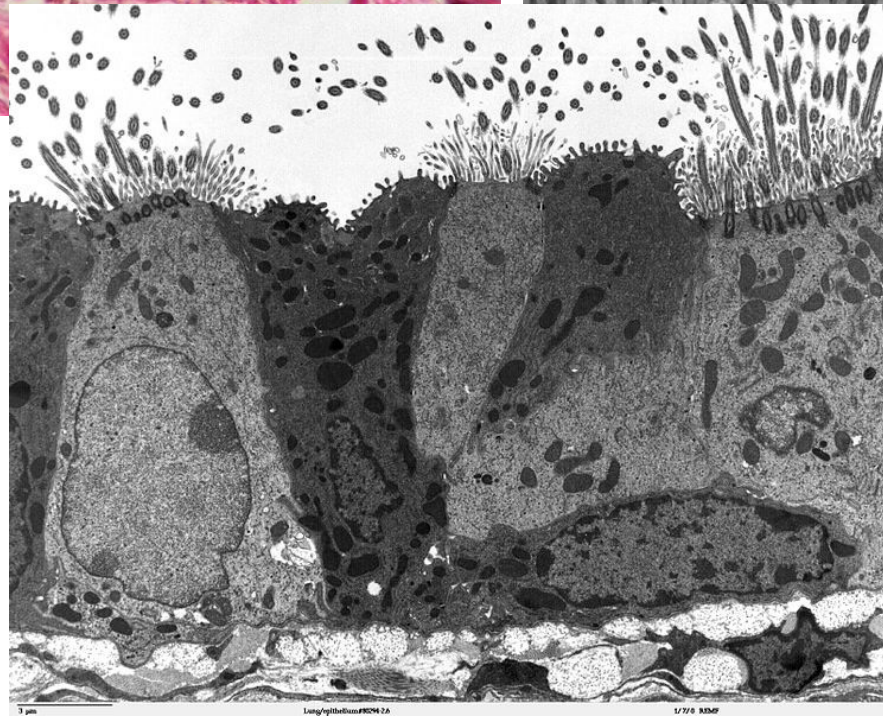
Trachea – víceřadý epitel s řasinkami

SM

SEM

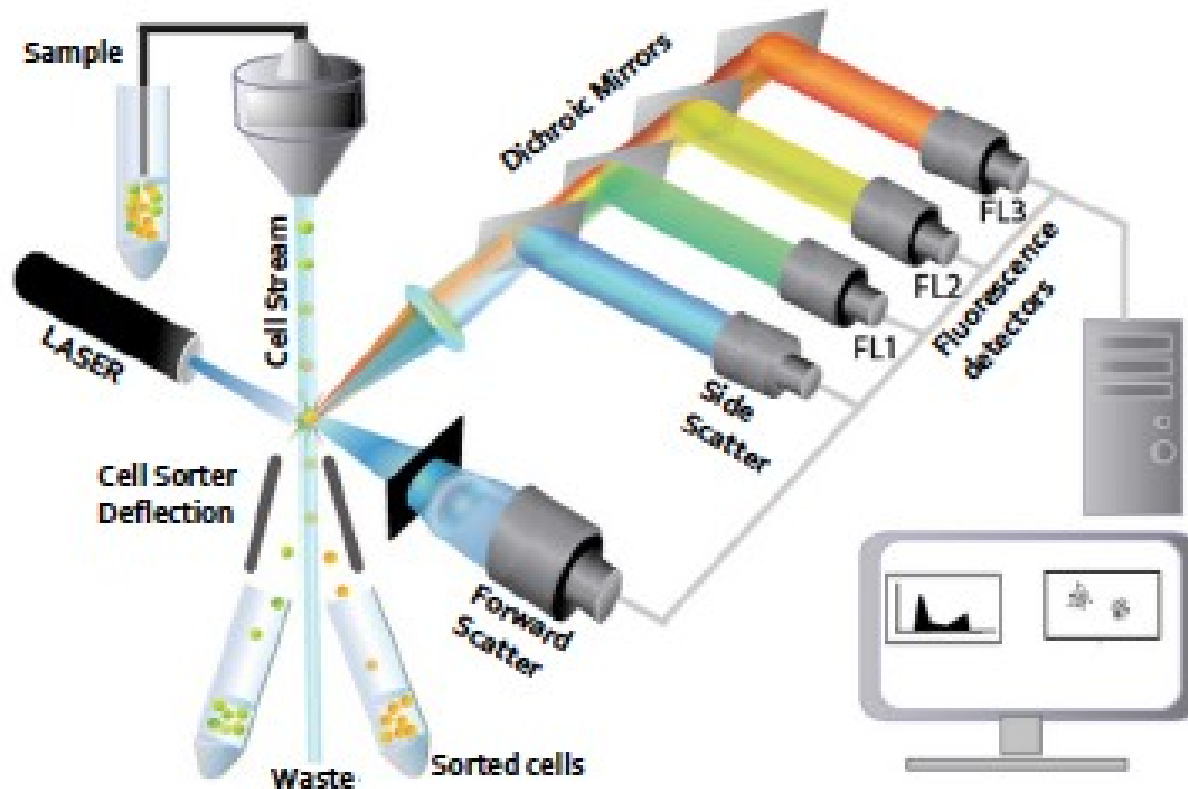

TEM

Průtoková cytometrie

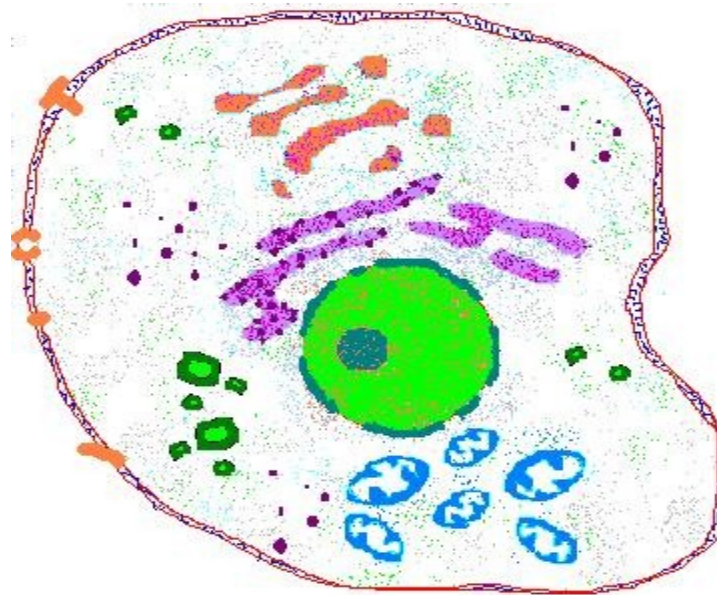
Analýza fenotypu jednotlivých buněk – možné využití i pro jejich třídění

Využívá se v hematologii – přesné stanovení procentuálního zastoupení jednotlivých částic krve

Buňka

Základní morfologická a funkční jednotka organismu schopná všech životních projevů (metabolismus, růst, dráždivost, rozmnožování a pohyb)

Velikost buněk

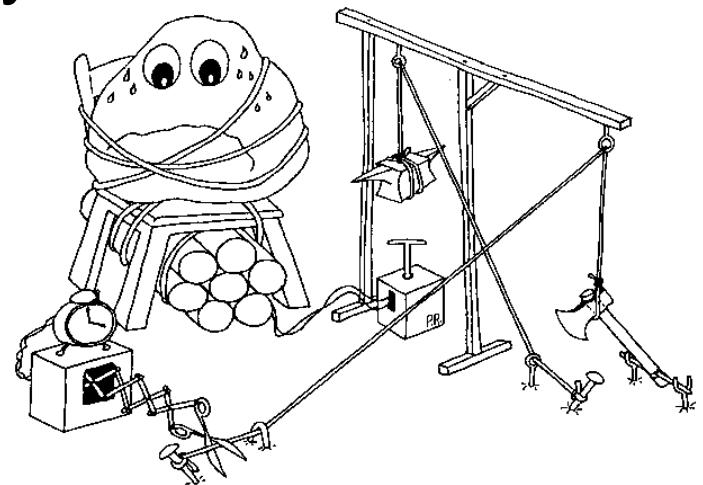
- **4 – 150 μm**
  - zrnkovité neurony v kůře mozečku 4-5 μm
  - erytrocyty **7,4 μm**
  - Purkyňovy bb. v kůře mozečku nebo
  - pyramidové bb. v kůře mozku 80 - 100 μm
  - oocyt 120 μm
  - megakaryocyt v kostní dřeni až 150 μm

Většina somatických buněk 10 – 30 μm

Životnost buňky

- Neutrofilý – 6-7 hod
- Eozinofily – 7-14 dní
- Erytrocyty – 110 – 130 dní
- Hepatocyty – 1-2 roky
- Neurony – roky nebo celý život

Organizace v buňce - kompartmentalizace

Izolace specifických prostředí - umožňuje i souběžný průběh reverzních chemických reakcí

Zajištěna soustavou membrán – selektivní přenos látek, energie a informací

jádro (karyoplazma) - jedna z komponent buňky (není organela)

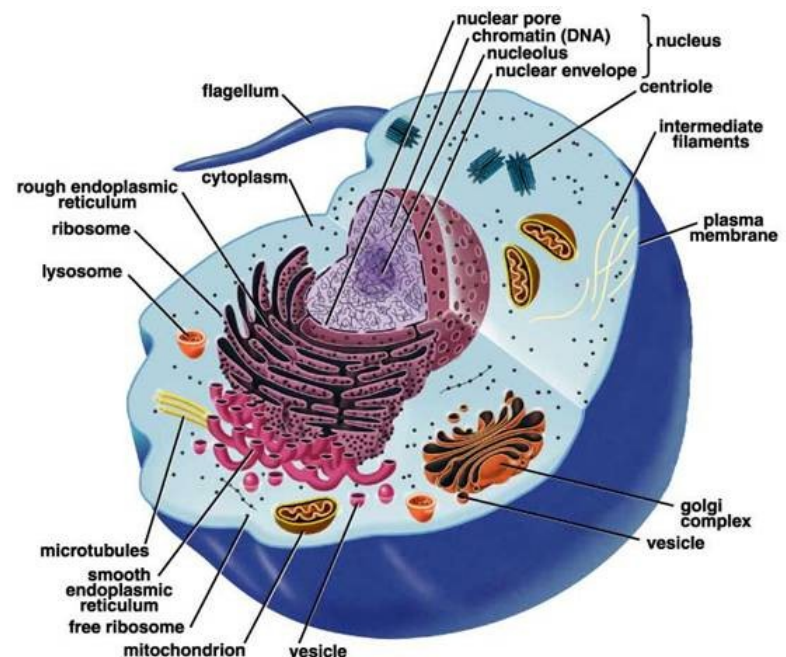
cytoplazma

cytolazmatická membrána

cytosol

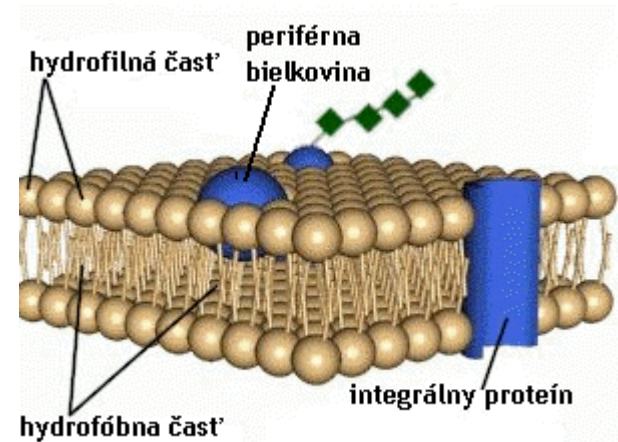
organely

inkluze

Stavba biomembrány

- tloušťka 7 – 10 nm
- dvě vrstvy fosfolipidů opačné orientace (v EM trojvrstevný vzhled)
- povrchové a prostupující proteiny
  - strukturální
  - receptory
  - kanály a pumpy
  - vázané enzymy

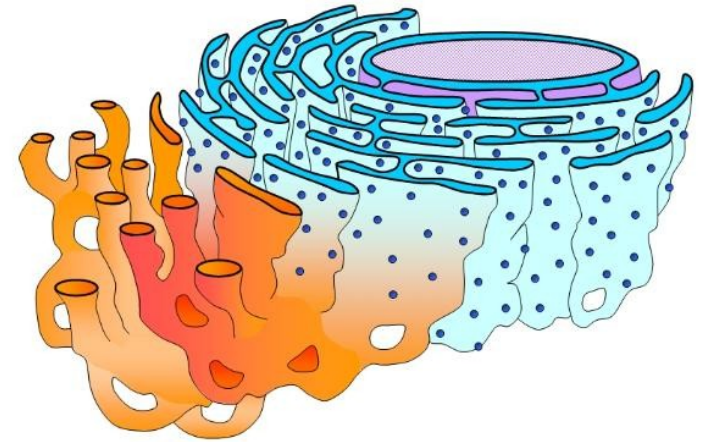

http://www.infovek.sk/predmety/biologia/diplomky/biologia_bunky/biomembrany.htm

Membrána je semipermeabilní a fluidní

Membránové struktury v cytoplasmě

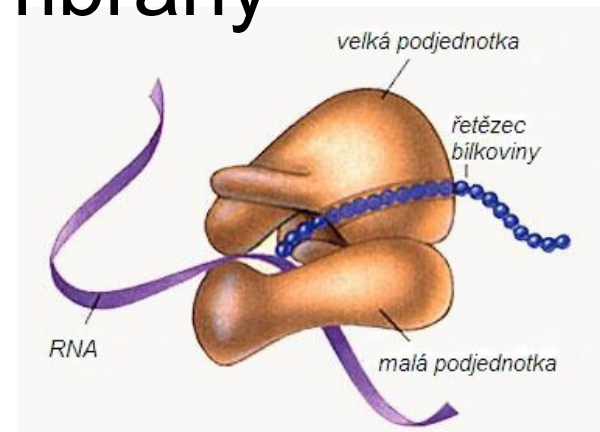
- Cytoplazmatická membrána
- Endoplazmatické retikulum
- Golgiho aparát
- Mitochondrie
- lysozomy, endozomy, peroxizomy

http://cronodon.com/BioTech/Cell_structure.html

Struktury bez membrány

- Ribozomy
- Cytoskelet
  - Centriol
- Inkluze

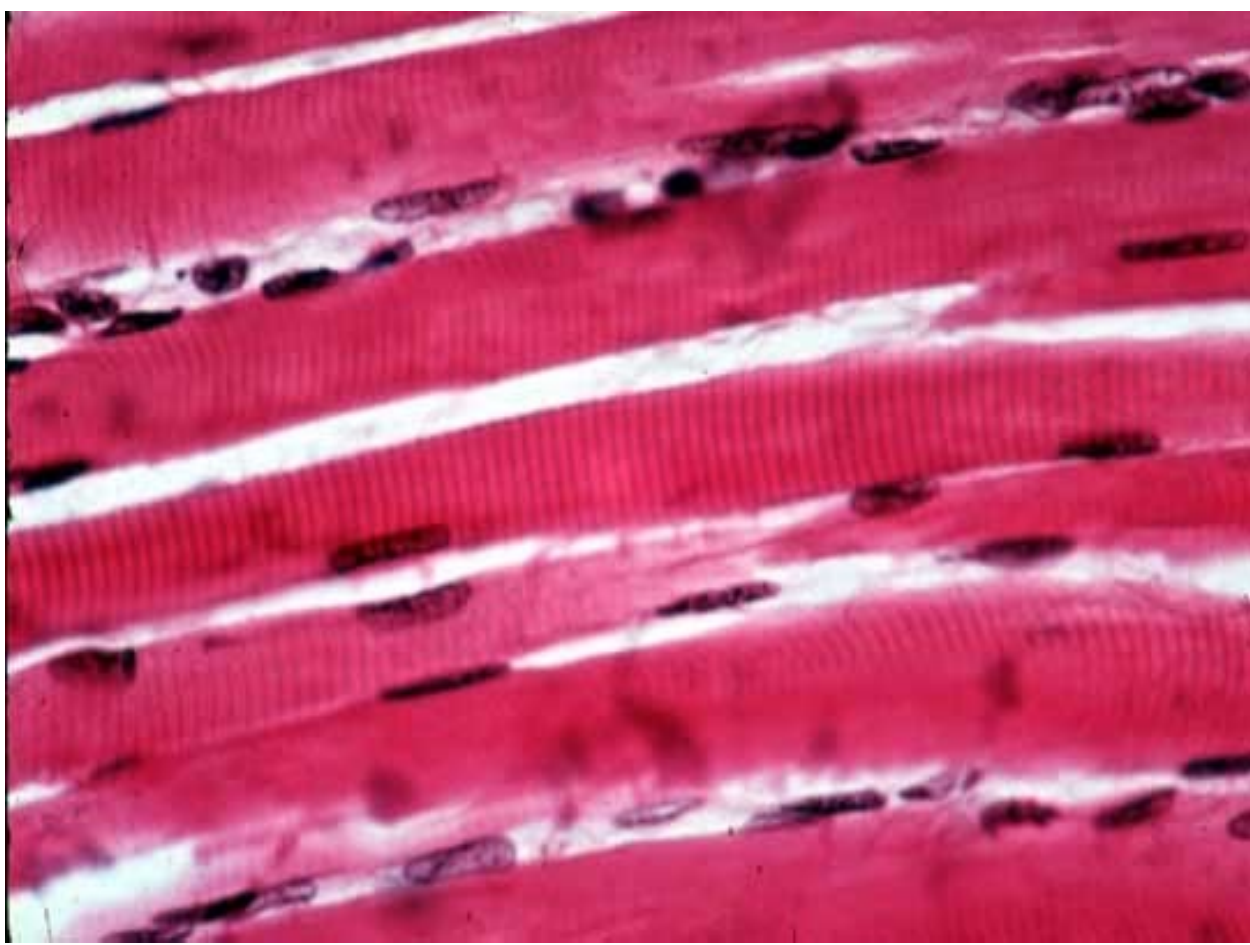
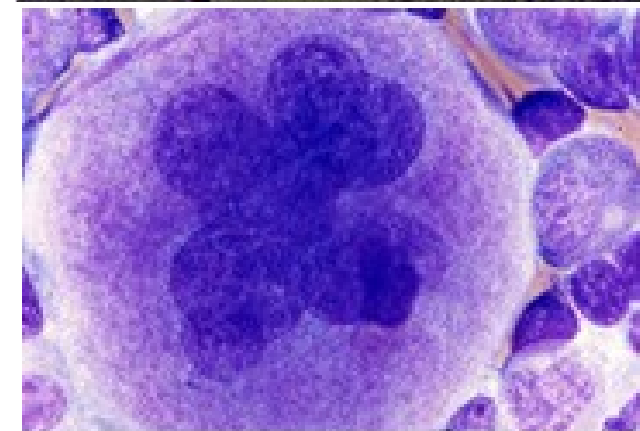
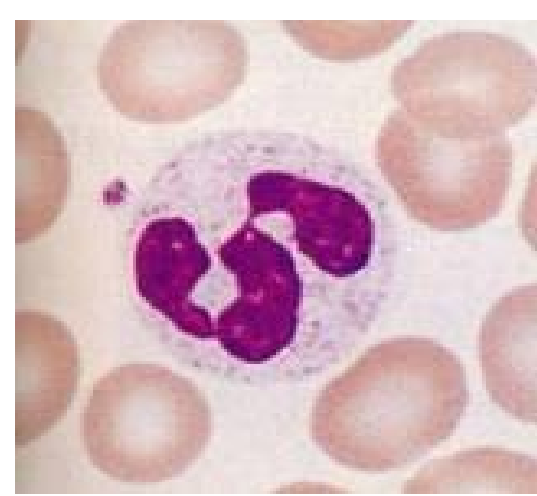
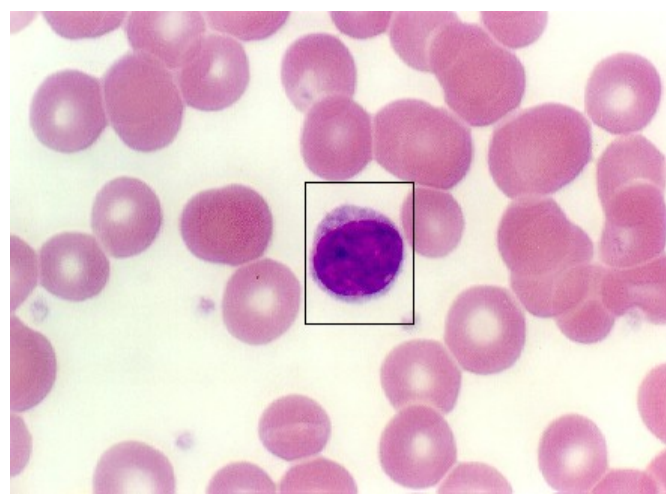
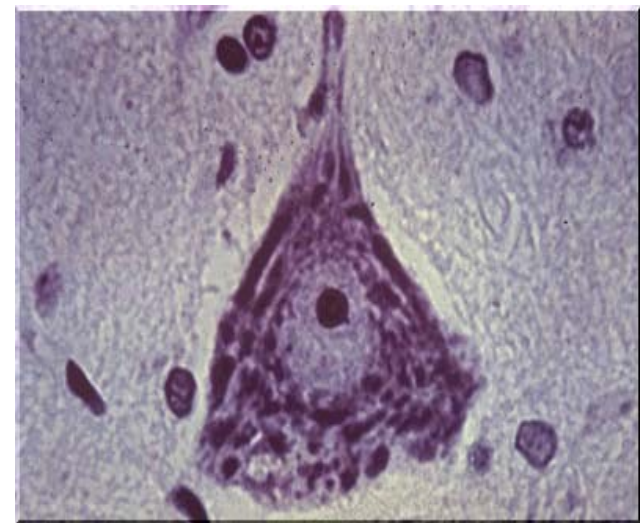
<http://www.sszdra-karvina.cz/bunka/bi/02pro/obr/ribozom.jpg>

Jádro (nucleus)

Zajišťuje dědičnost (replikace) a vyjádření (exprese) genetické informace

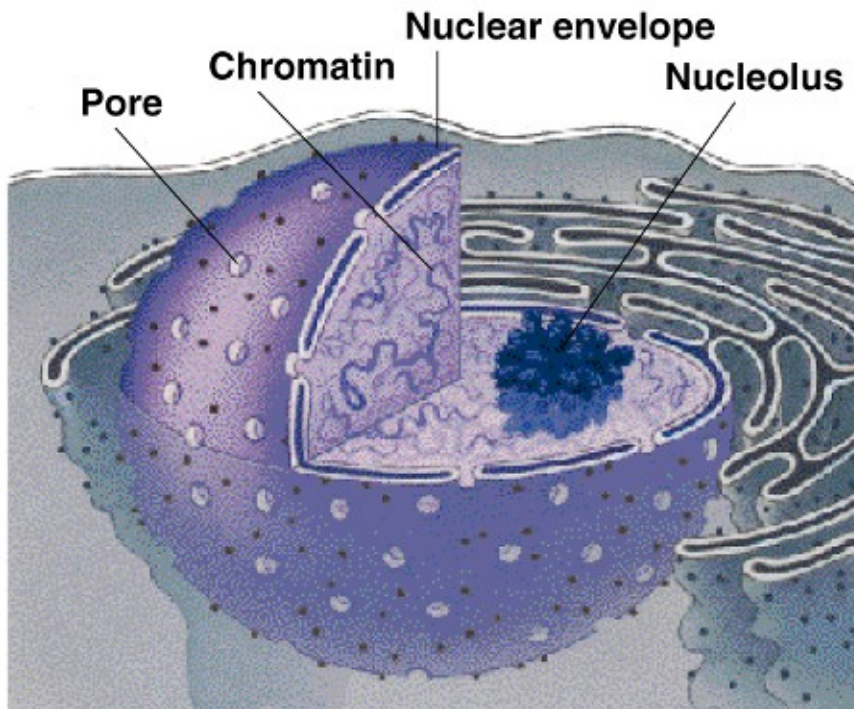
- **Počet** v buňce - obvykle 1, hepatocyty 1-2, osteoklasty 50, kosterní svalové vlákno (syncytium) 20-40 / mm, erytrocyt 0
- **Velikost** 4-10 μm
- **Tvar** – kulovité, laločnaté, segmentované (odpovídá tvaru buňky)
- **Skladba** – jaderný obal (karyolema), matrix (karyoplasma), chromatin/chromozomy, jadérka, jaderný skelet

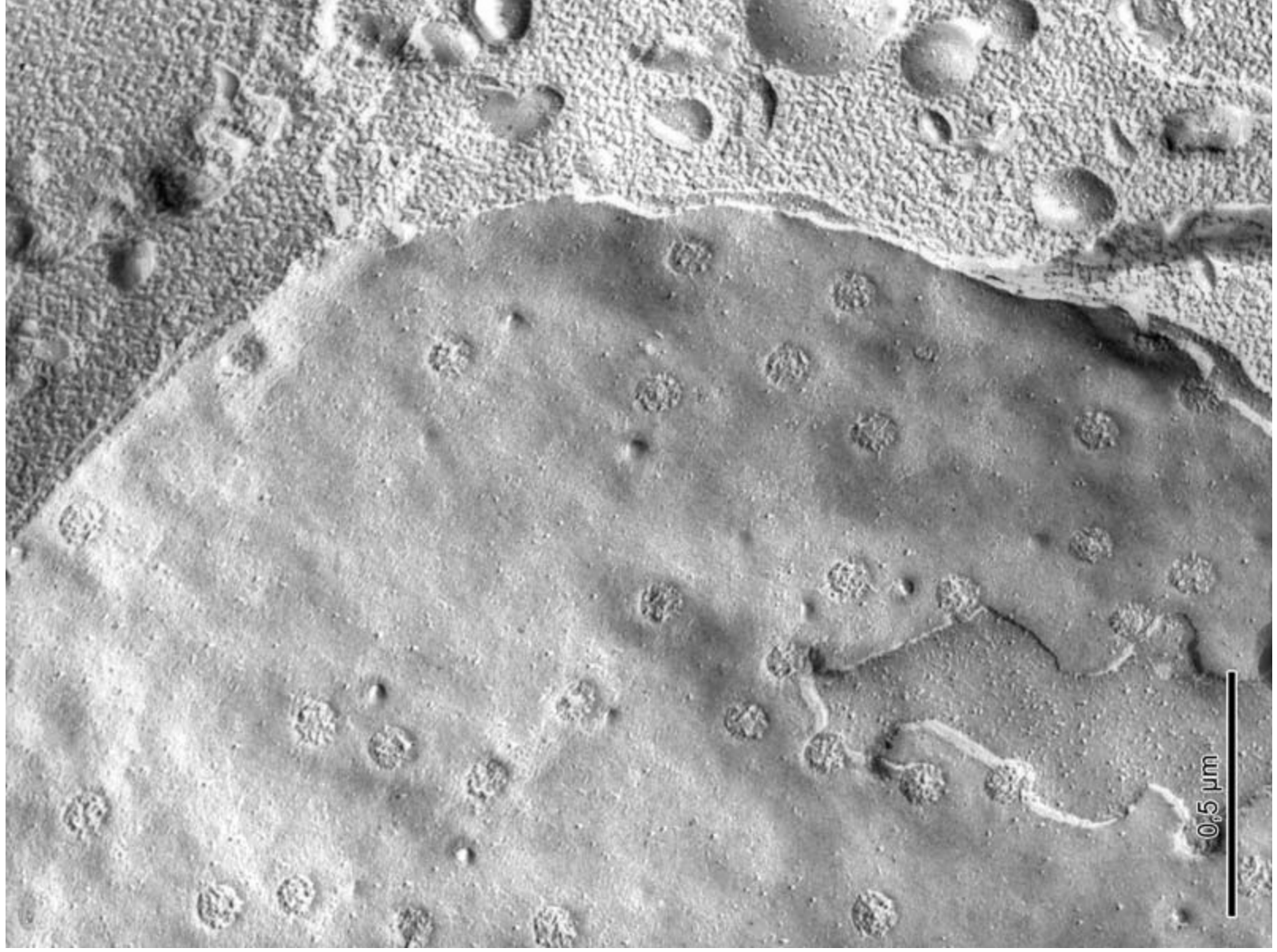
Jaderný obal

Dvojitá biomembrána

©Addison Wesley Longman, Inc.

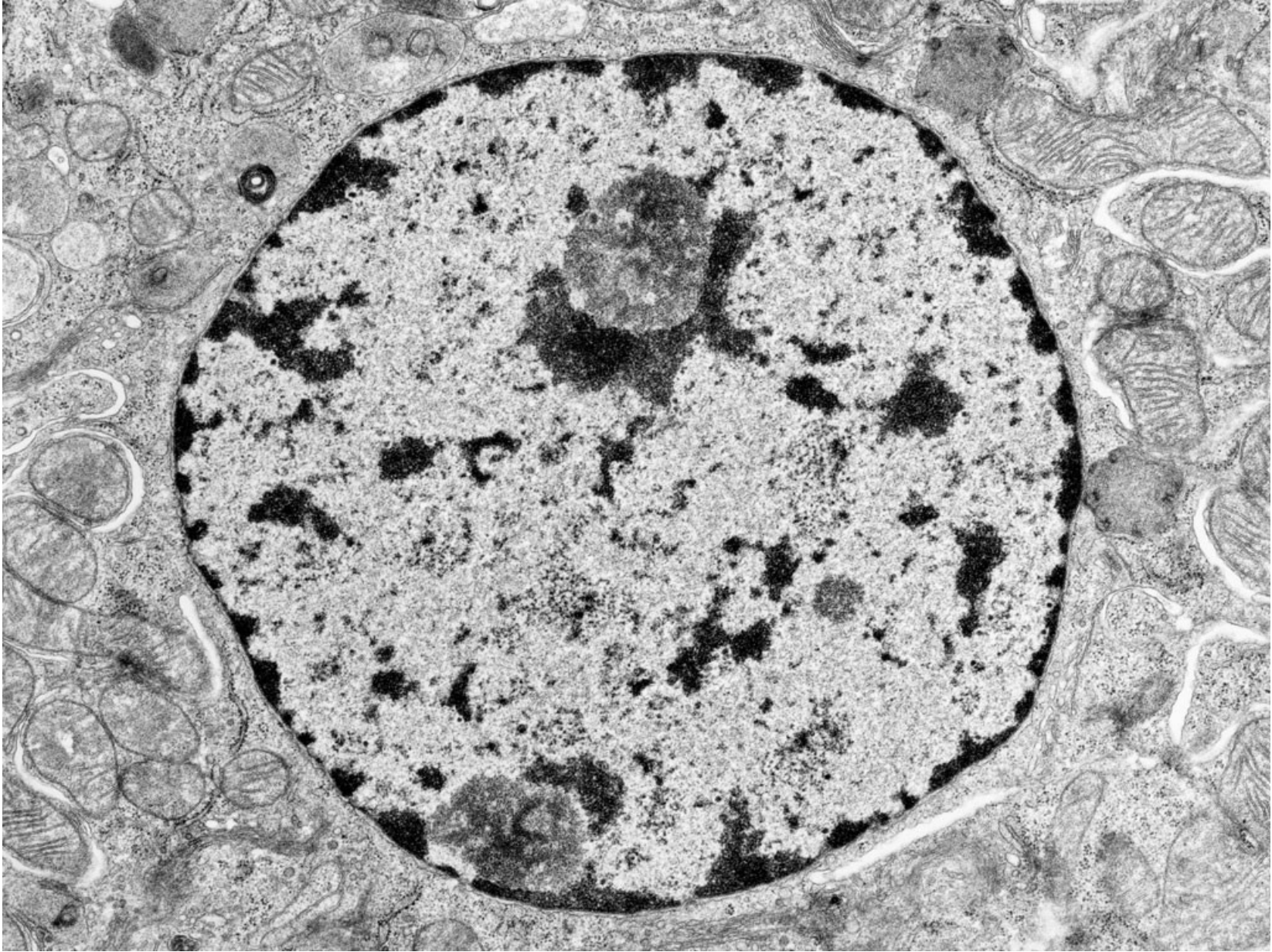
- **vnější** jaderná membrána (+ ribosomy)
- **vnitřní** jaderná membrána – napojení na jaderný skelet - laminu
- perinukleární prostor (40 – 70 nm) – napojení ER
- jaderné póry kryté diafragmou (60-70 nm $\varnothing$) – transport látek

Chromatin (interfáze)

- **Heterochromatin** – tmavé hrudky (spiralizované úseky)
  - dobře barvitelný Hematoxylinem
  - marginální heterochromatin
  - karyosomy
  - heterochromatin asociovaný s jadérkem (perinukleolární)
- **Euchromatin** – světlý, nebarví se (despiralizované úseky)
  - aktivní - transkripce

Chromosomy (M-fáze)

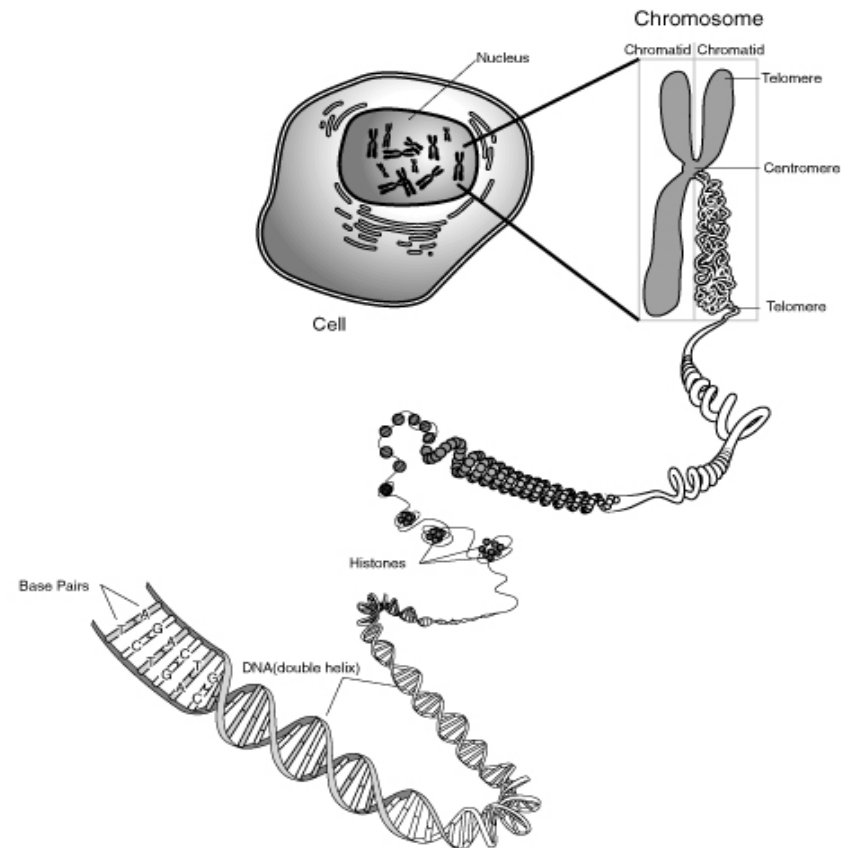
viditelná kondenzovaná vlákna DNA během mitózy

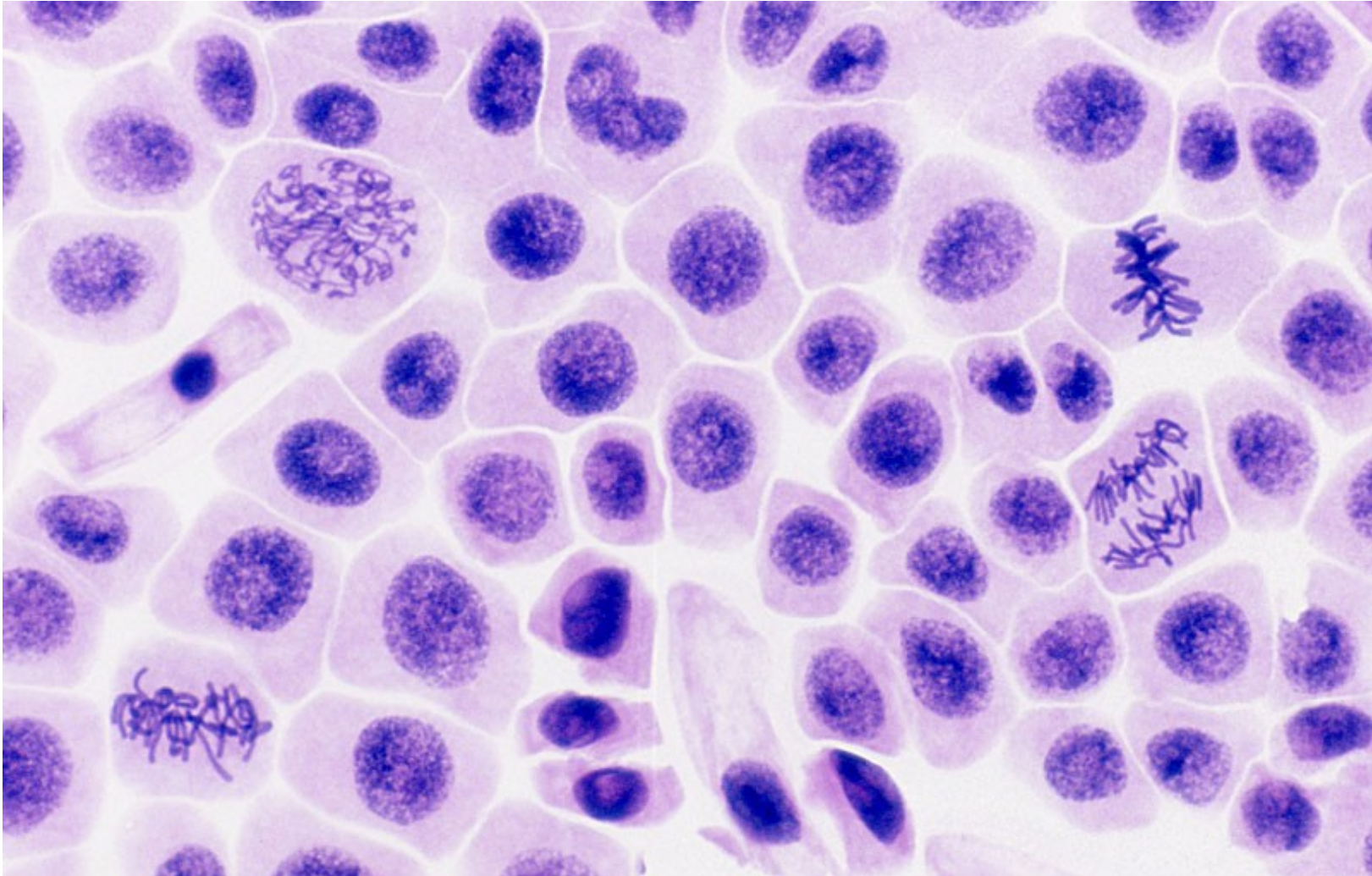
**Diploidní sada chromozomů
= 2x23 v každé somatické b.**

♀ 44 + XX

♂ 44 + XY

- 2 chromatidy (po replikaci)
- centromera – spojení chromatid, připojení dělicího vřeténka

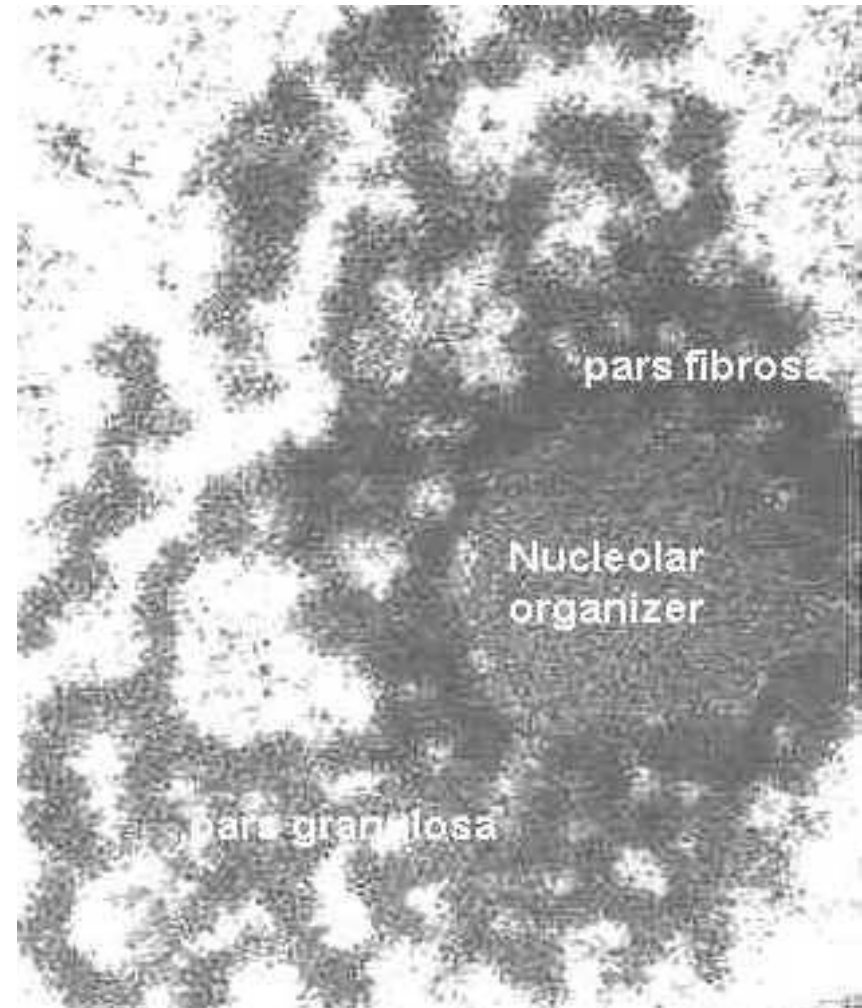

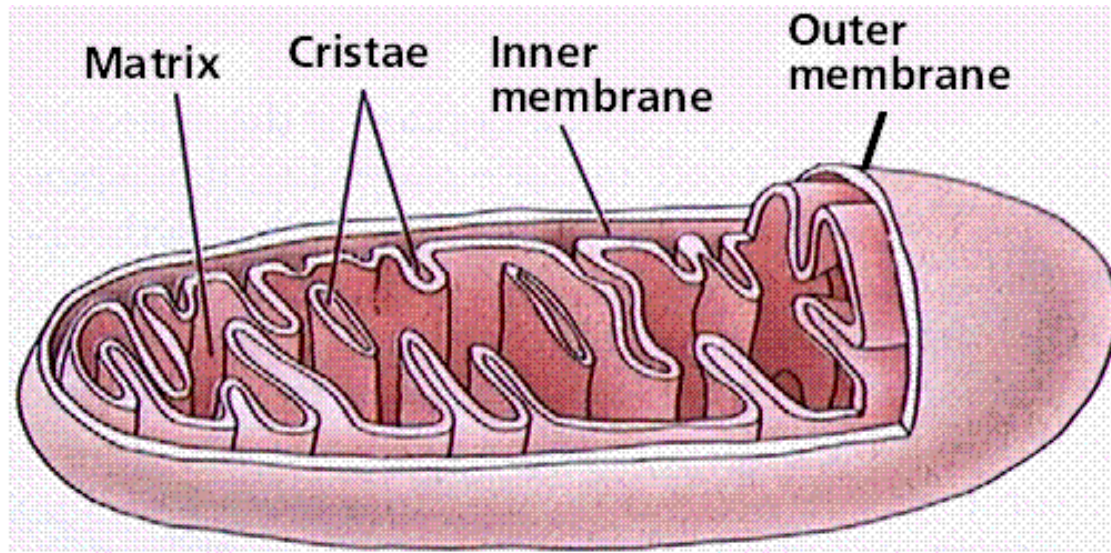
Jadérko (nucleolus)

- nekonstantní počet – mizí v profázi, objeví se v telofázi
  - měří 1 – 2 μm , **neohraničené**, sférického tvaru
  - složení - RNA, proteiny, DNA
  - produkce ribozomů
- **pars fibrosa** – RNA
fibrily o $\varnothing$ 3-5 nm,
  - **pars granulosa** – RNA
granula (preribosomy)
 $\varnothing$ 15-20 nm,
  - **fibrilární centrum** – DNA
nukleolárního organizátoru.

Mitochondrie

- Semiautonomní organela – vlastní DNA a ribosomy
- Dvojitá membrána – vnější, vnitřní – cristae et tubuli mitochondriales
- Tvar - kulatý, oválný (až vláknitý)
- Velikost - 0,5 μm x 2 μm , protáhlé až 20 μm
- Počet: různý dle metabolické aktivity buňky a jejich nároků na dodání energie (např. v jaterní buňce 1000 – 2000 mitochondrií)

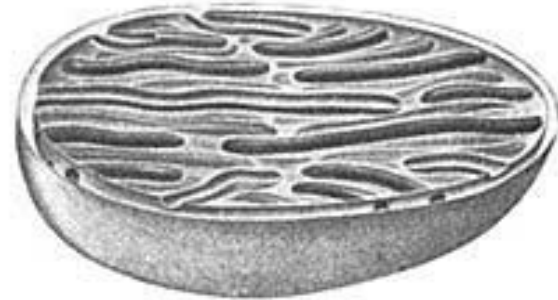

Mitochondriální kristy

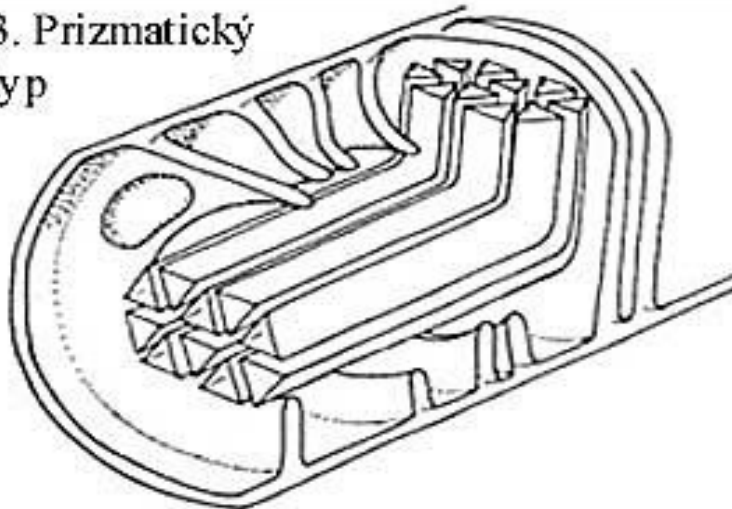
1. Kristový typ

2. Tubulární typ

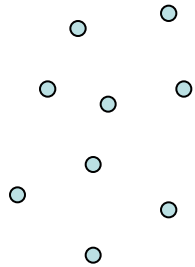

3. Prizmatický
typ

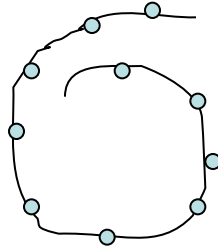

Ribosomy

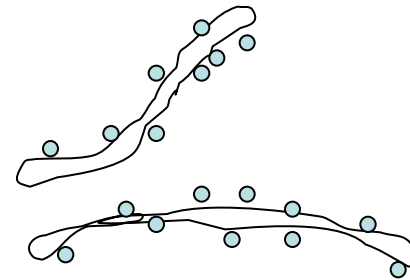
- Tělíska složená ze 2 podjednotek
- Velikost ribosomu: 20 nm Ø

volné
ribosomy

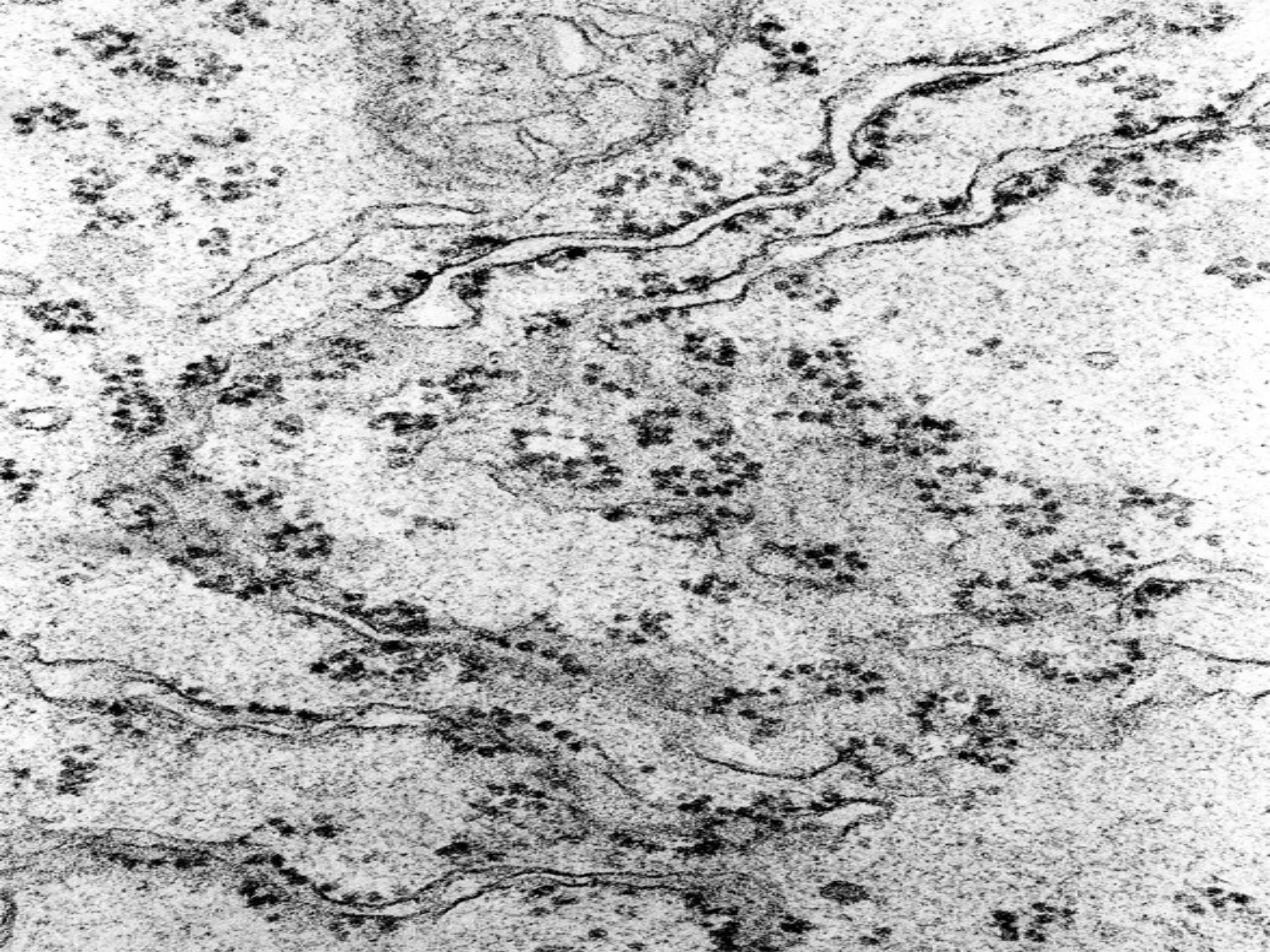
polyribosomy

ribosomy na
endoplazmatickém
retikulu

Proteosyntéza „pro buňku“ a „na export“ (např. žlázné bb.)

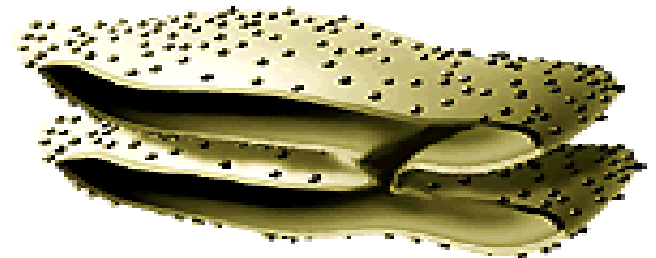

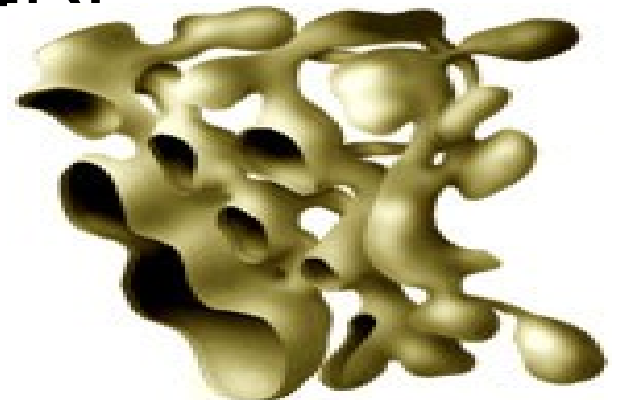
Endoplazmatické retikulum

členitý, 3D systém membrán
v cytoplazmě buňky – 2 formy:

- Zrnité (granulární) ER – GER:
systém plochých, anastomozujících cisteren +
(poly)ribosomy reversibilně vázané
na membránu

- Hladké (agranulární) ER – AER:
systém tubulů a váčků
s membránou bez ribosomů

Endoplasmic Reticulum

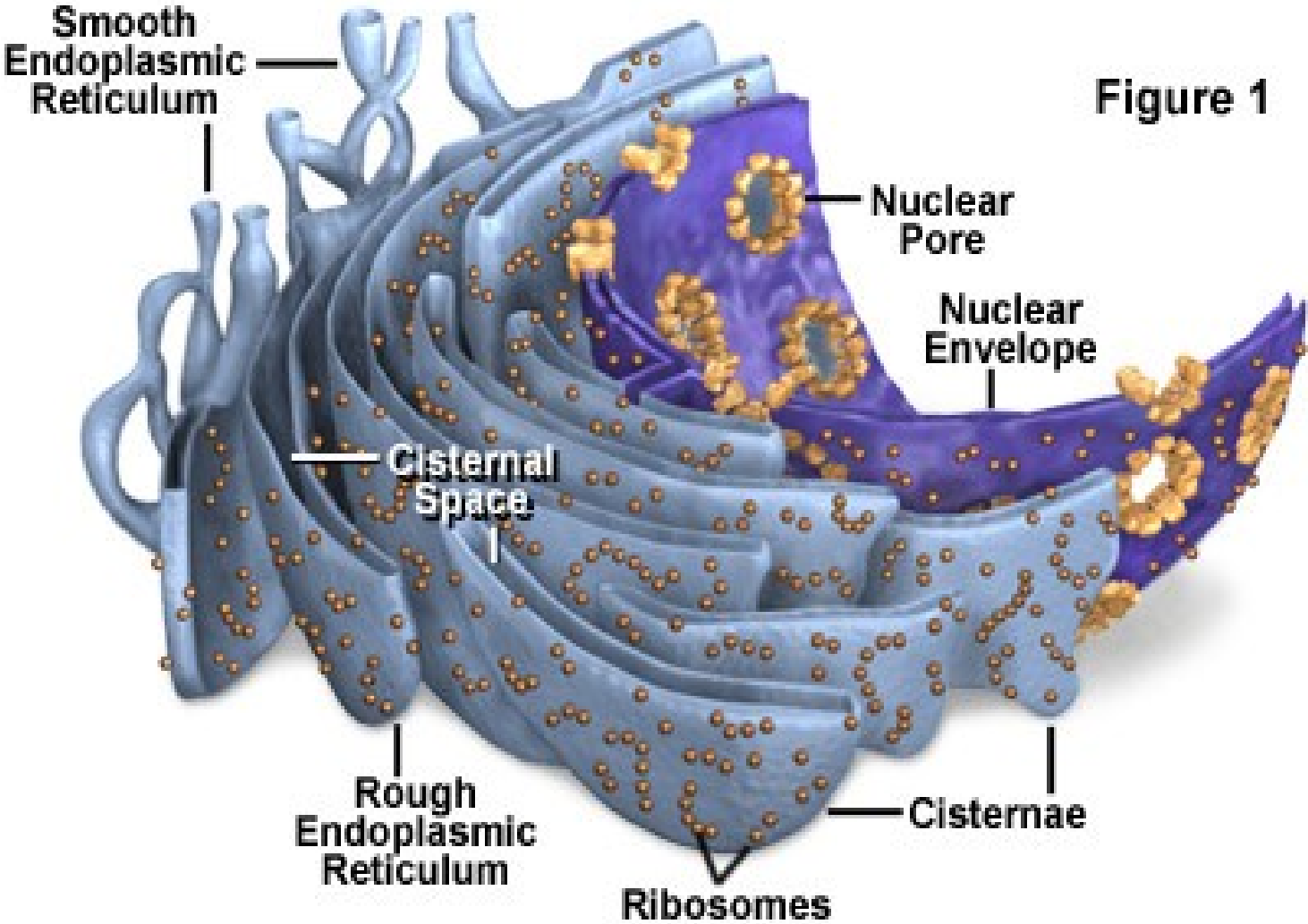
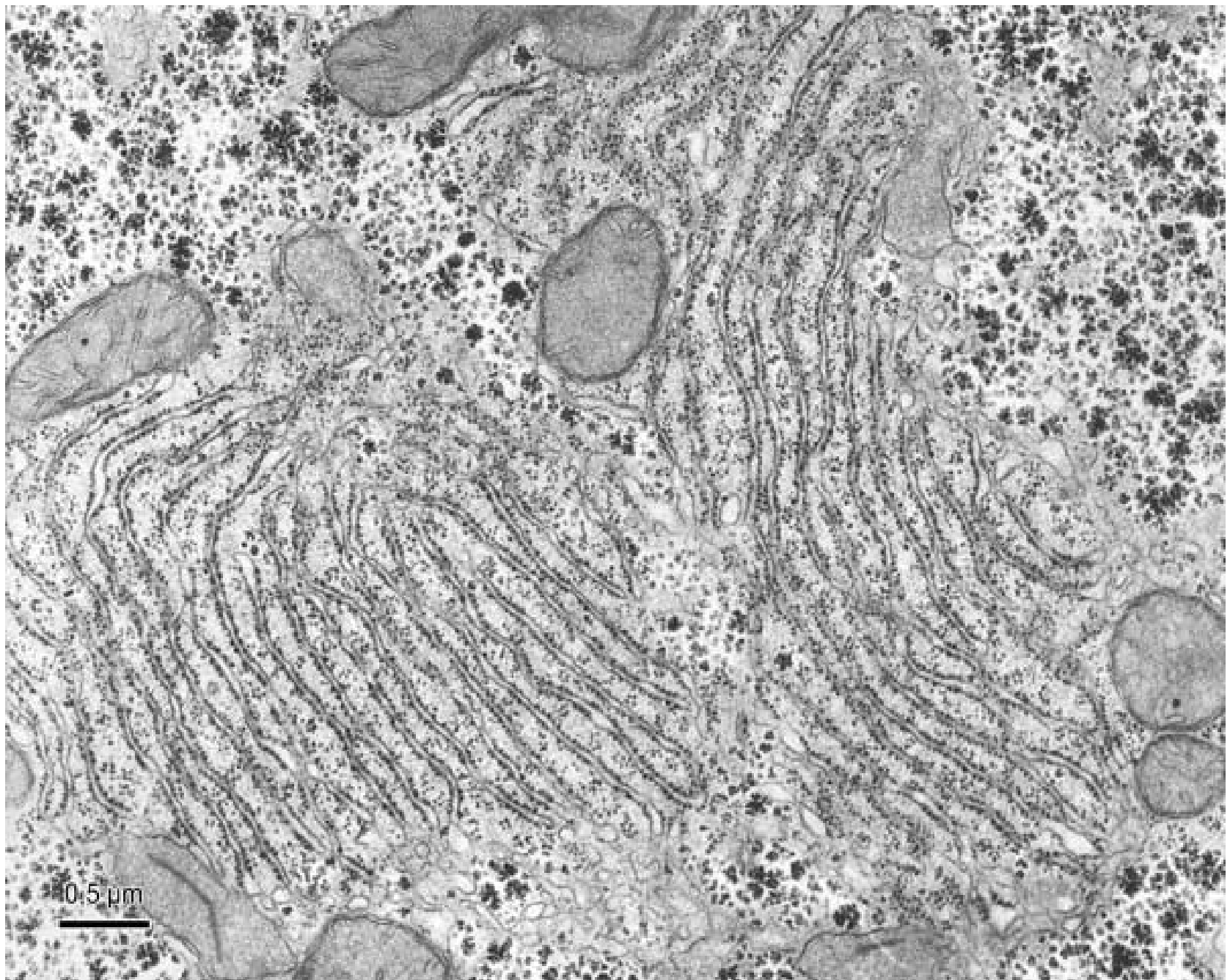

Figure 1

Golgiho aparát

- **Struktura**

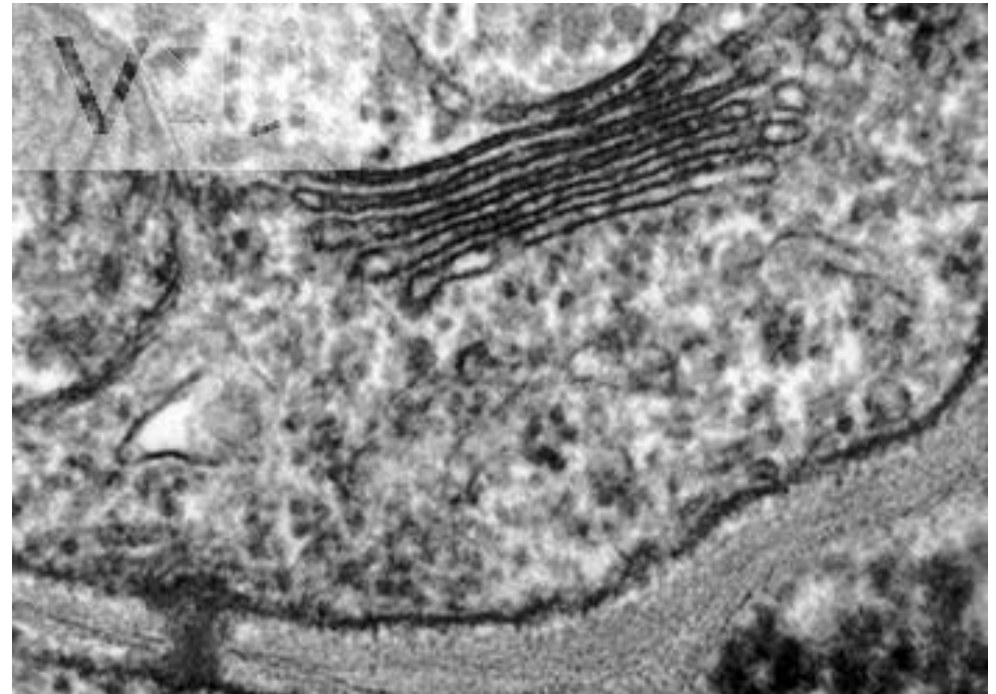
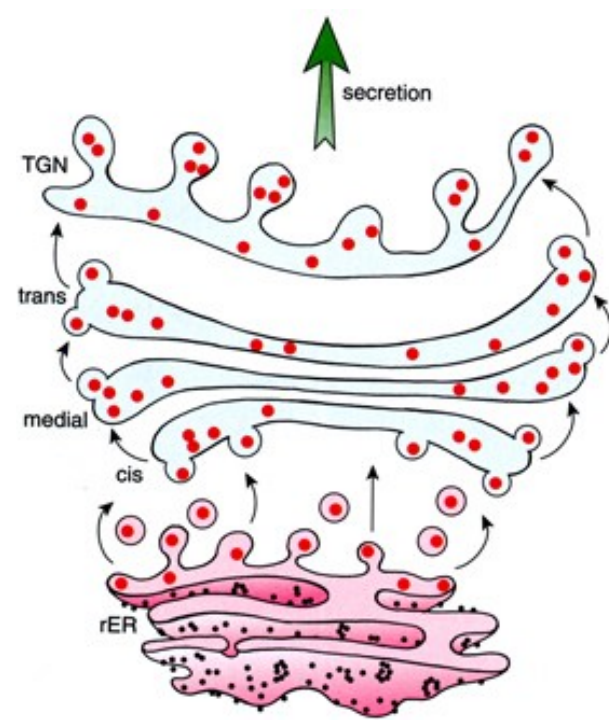
System hladkých membrán vytvářejících:

- paralelně uspořádané cisterny (3-10)
- malé váčky
- větší vakuoly

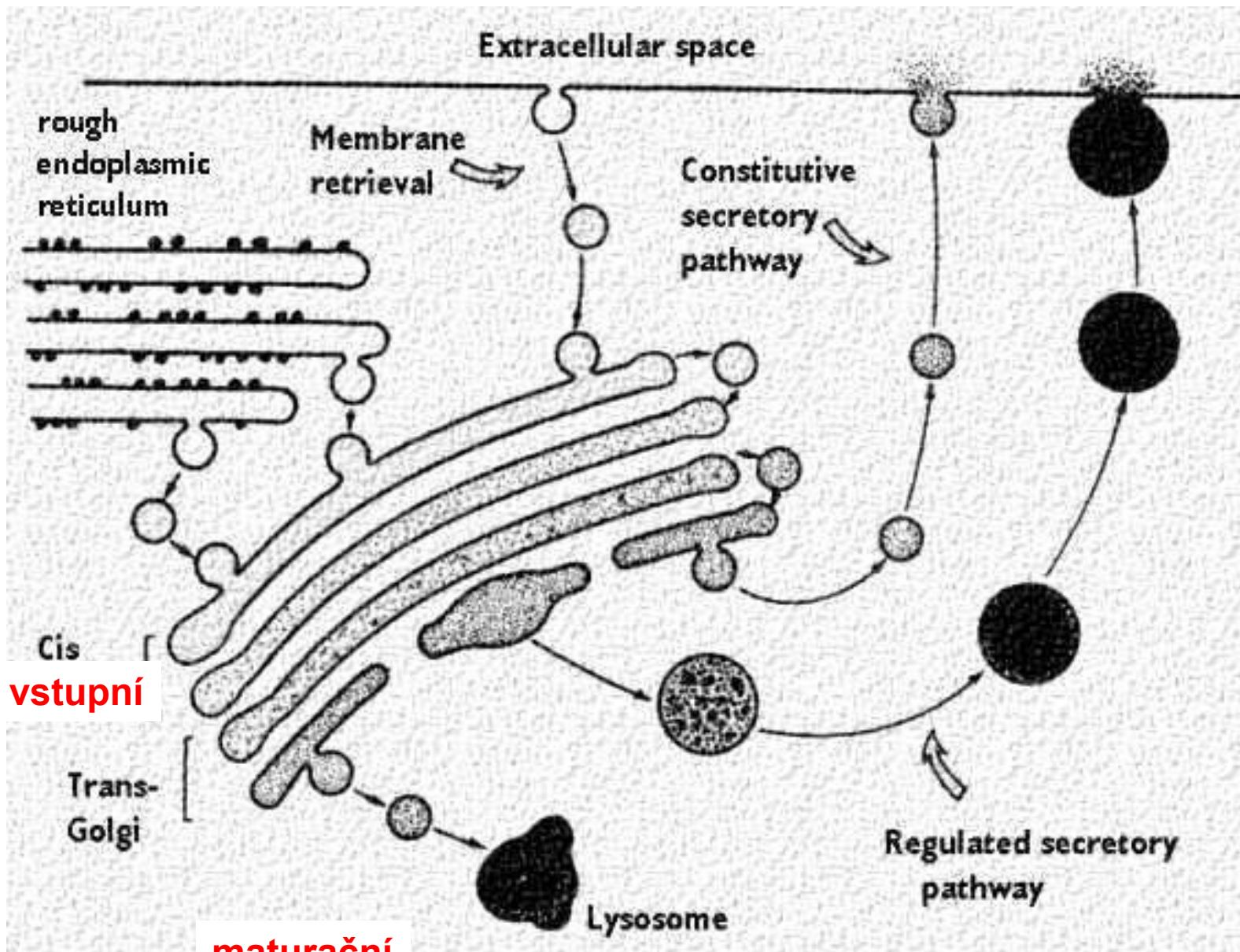
- **Funkce**

Finalizace produktů vyrobených buňkou

- sekreční granula (na export)
- primární lyzosomy
- části buněčné membrány

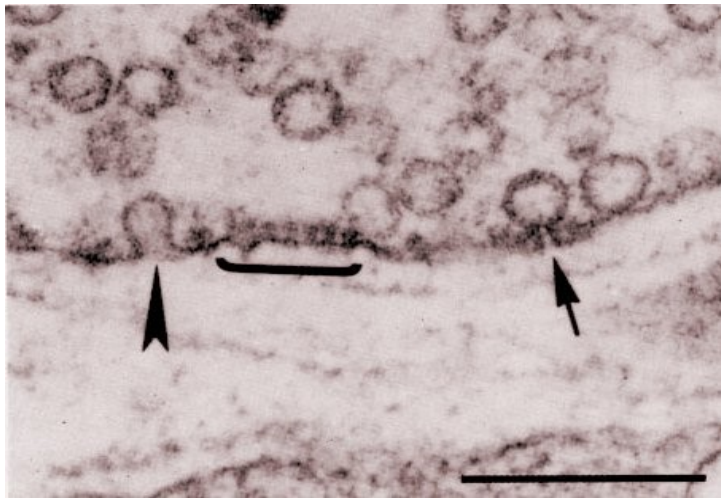

vstupní

maturační

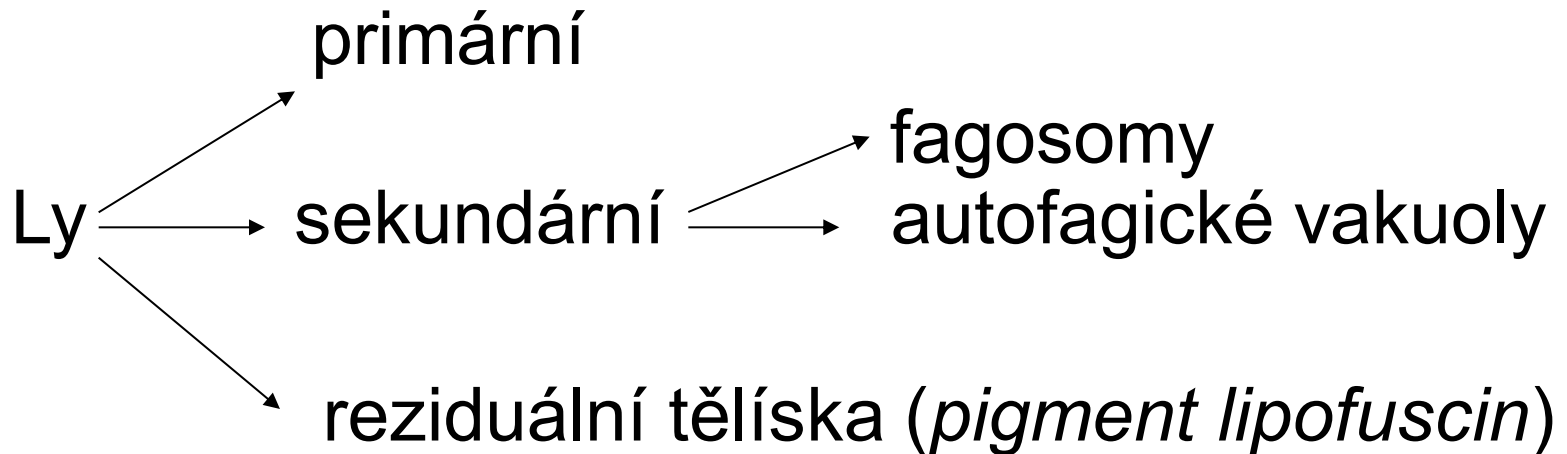
Endosomy

- Endosomy: membránové váčky ($\text{\O} 20\text{-}150\text{ nm}$) vstup do buňky – pinocytózou,

osud v buňce $\rightarrow$ transcytóza
fúze s Ly $\Rightarrow$ sekundární Ly

Lyzosomy

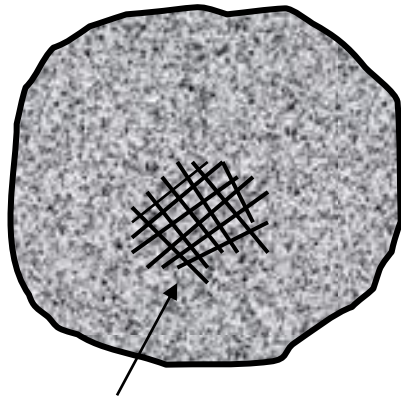
- Váčky – od 0,5 μm $\emptyset$, jednoduchá membrána, matrix s hydrolytickými enzymy kyselého pH (kys. fosfatáza, karboxylesterhydrolázy, katepsiny, hyaluronidáza, nespecifická esteráza, lipáza, ribonukleáza, aj.)

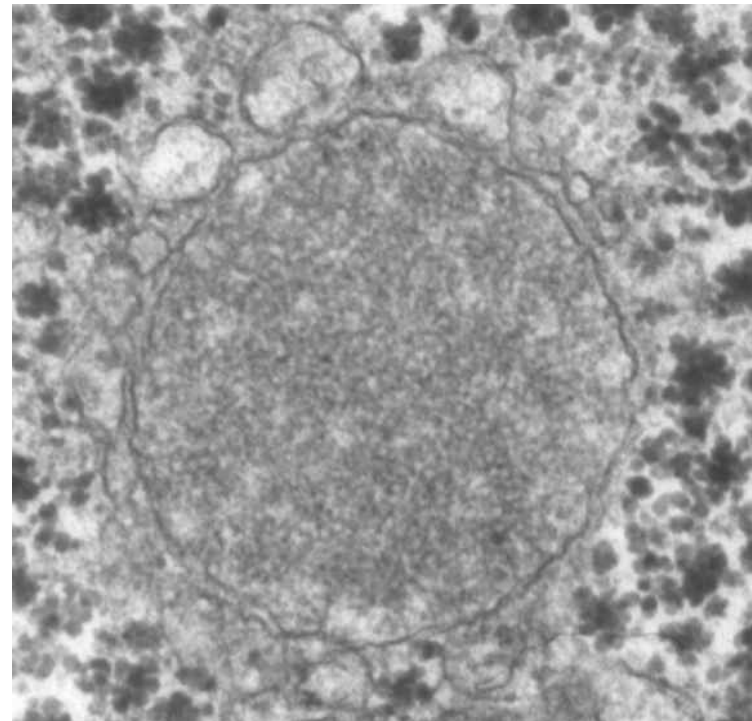

Peroxisomy (mikrotělíška)

- velmi početné v hepatocytech a v b. prox. tubulů
- detoxikace (rozklad H_2O_2 , štěpení purinů a MK)
- Váčky – 0,1 - 0,5 μm $\emptyset$, jednoduchá membrána, matrix s oxidativními enzymy (peroxidáza, kataláza)

- (nukleoid = krystaloid)
nevyskytuje se u lidí

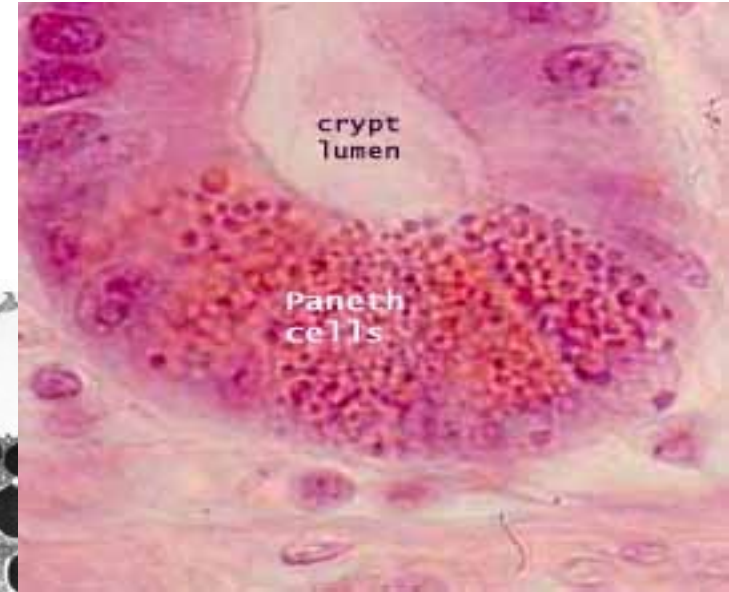
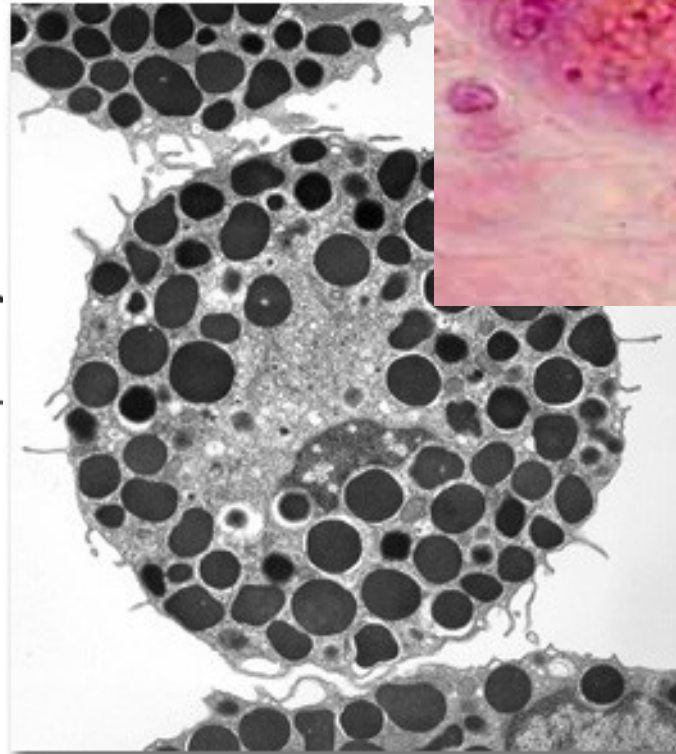
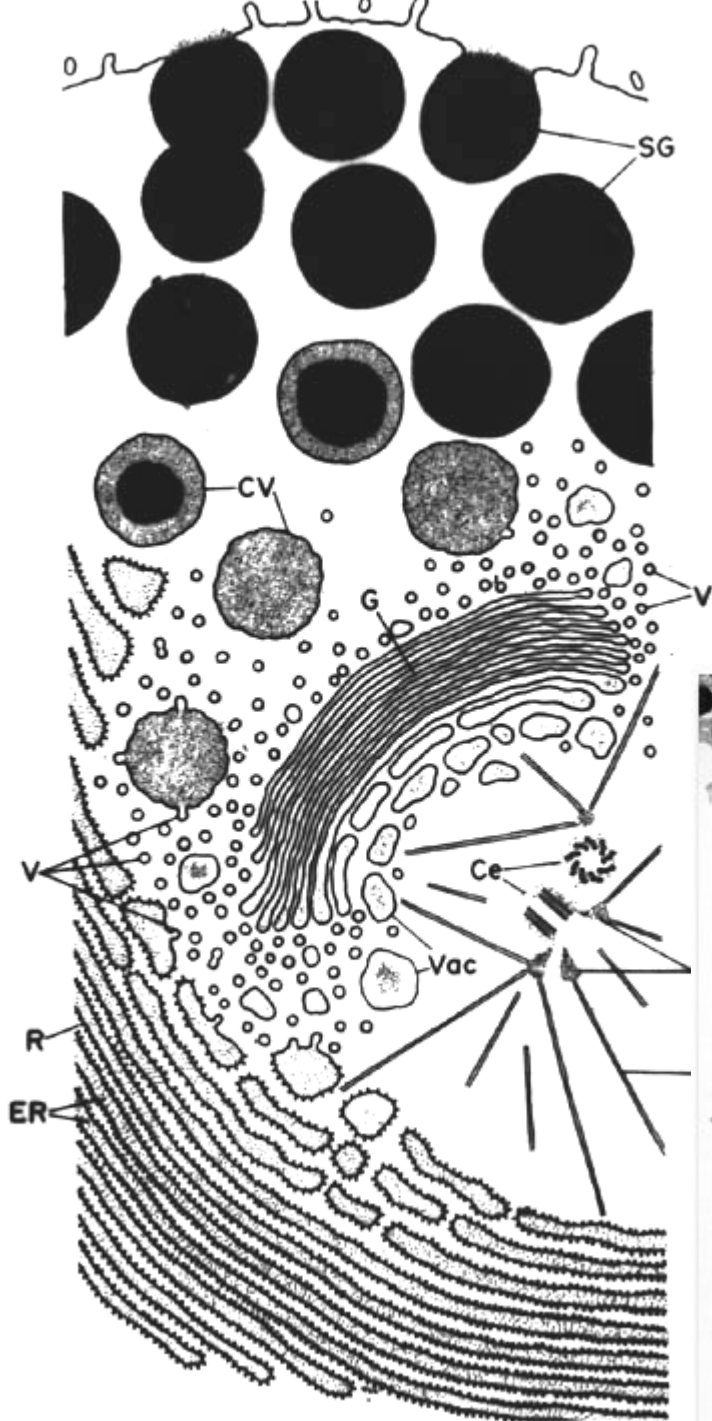
Inkluze

zásobní nebo odpadní látky

- Sekreční granula
- Zásobní látky → glykogen
→ lipidové kapky
- Krystaly (proteiny)
- Pigmenty
  - endogenní → autogenní
→ hematogenní

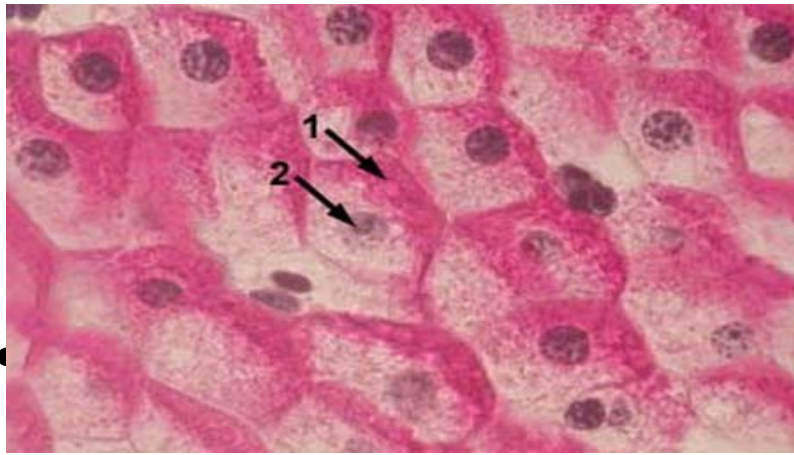
exogenní – prach, barviva (karoten), tetováž

Sekreční granula

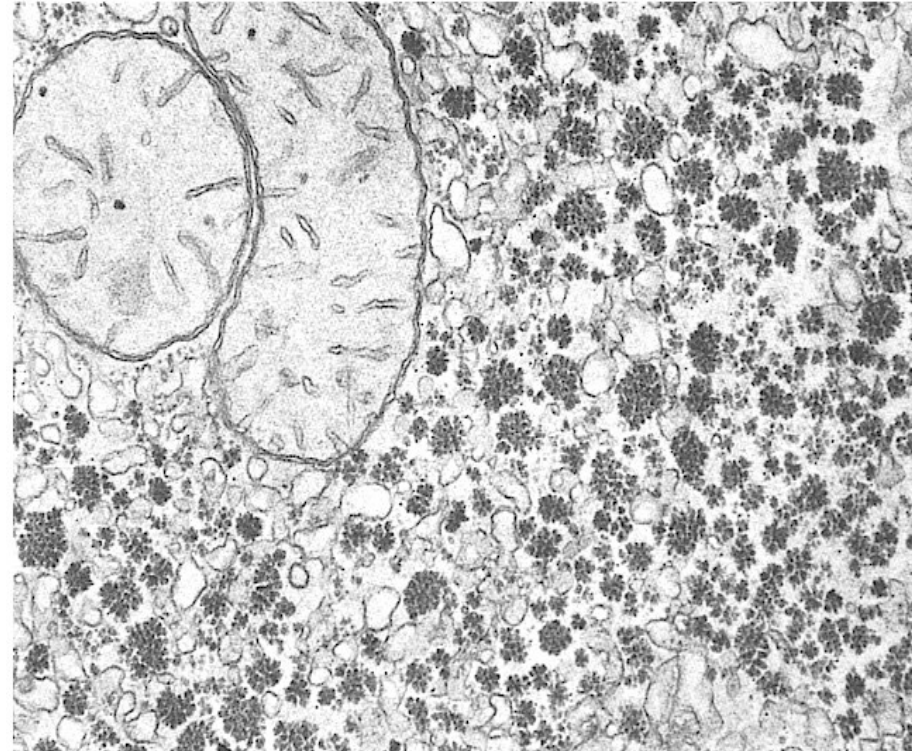
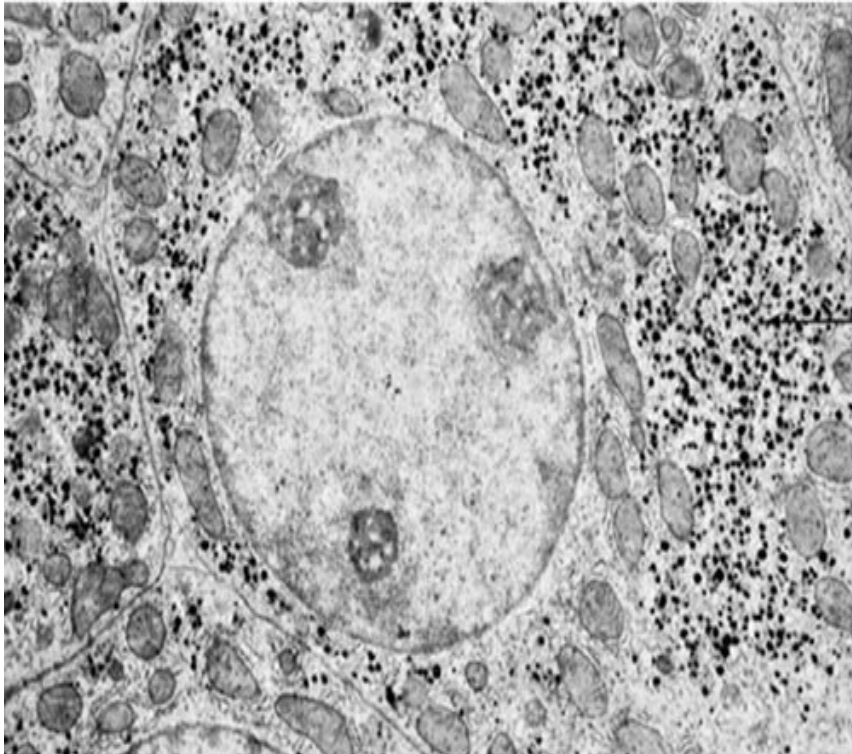

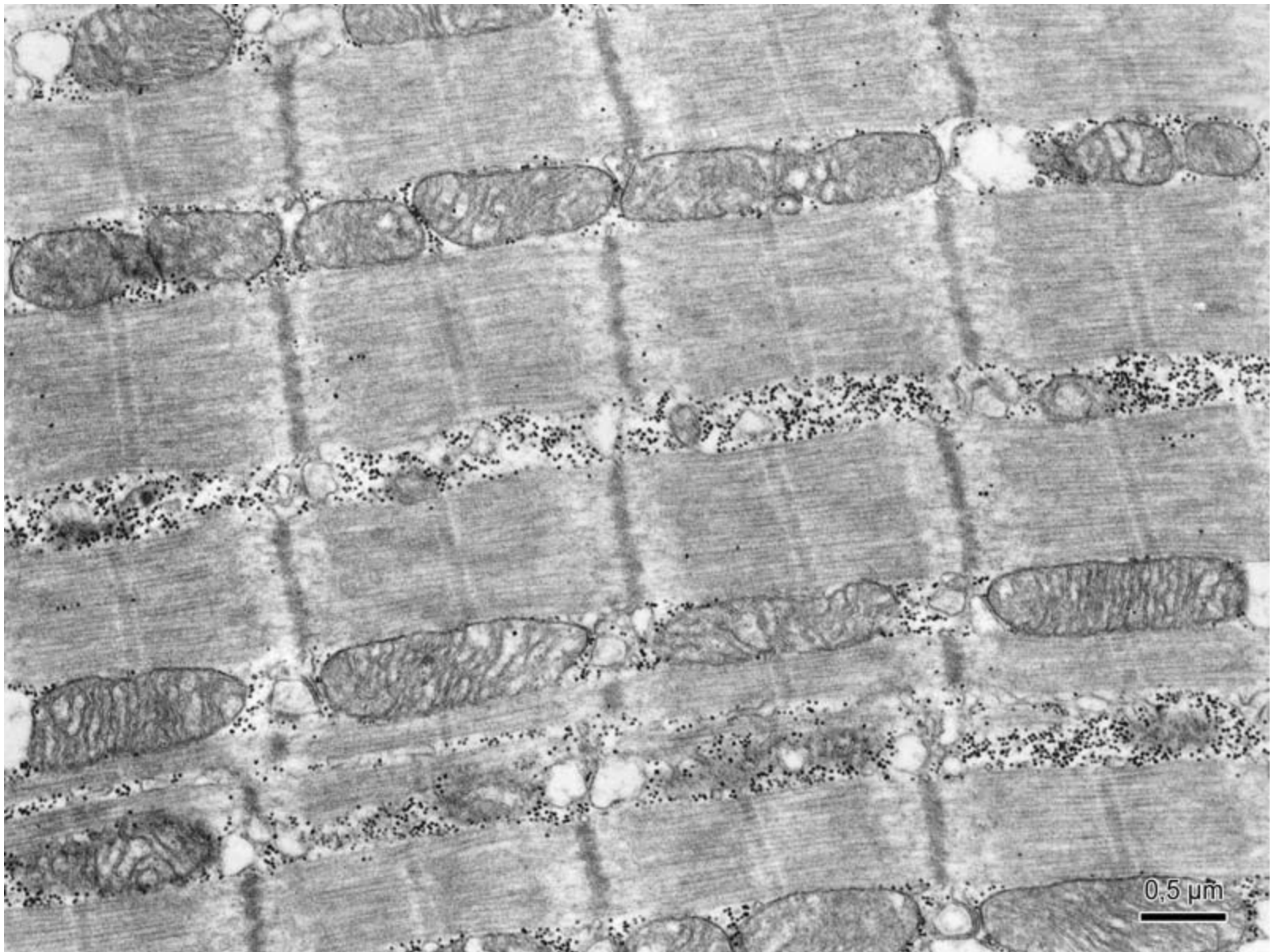

Glykogen

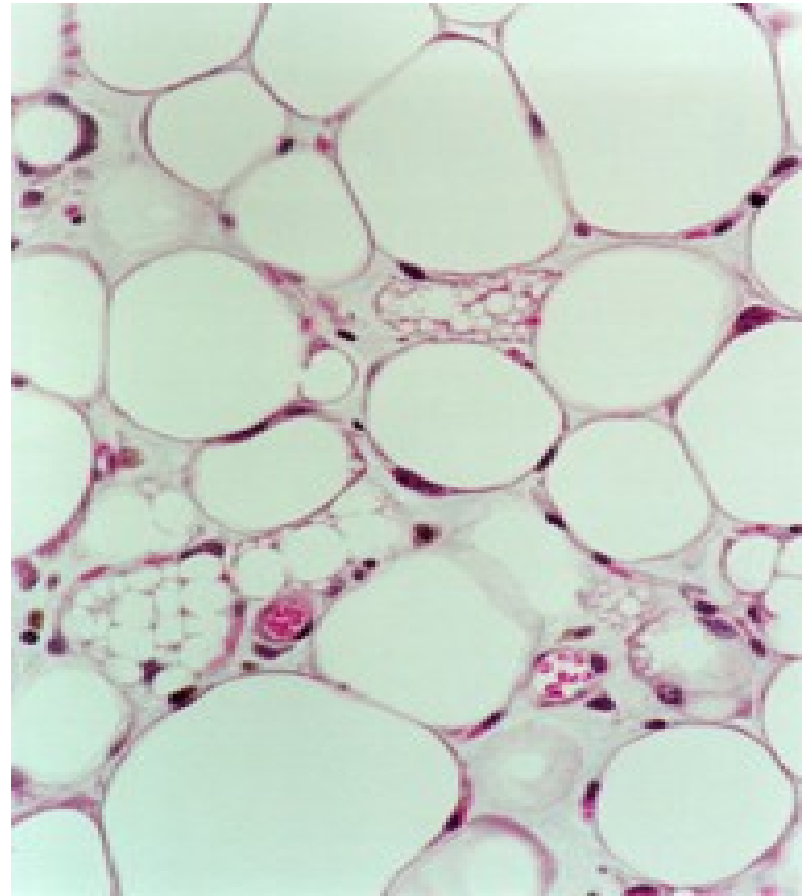
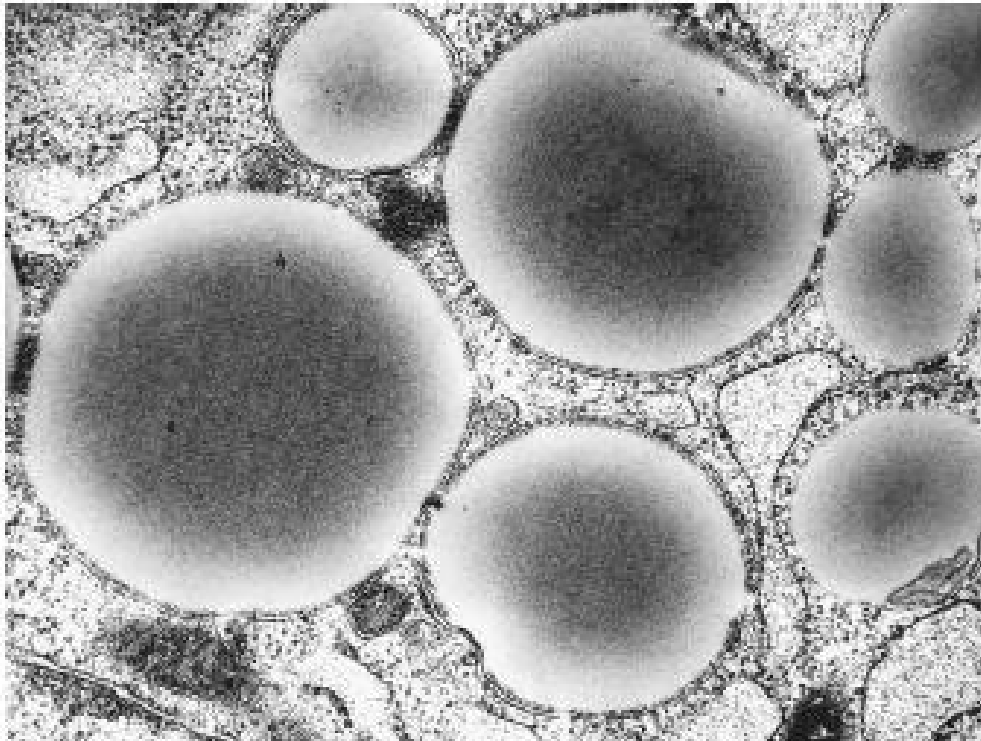

- α – granula (až 400 nm)

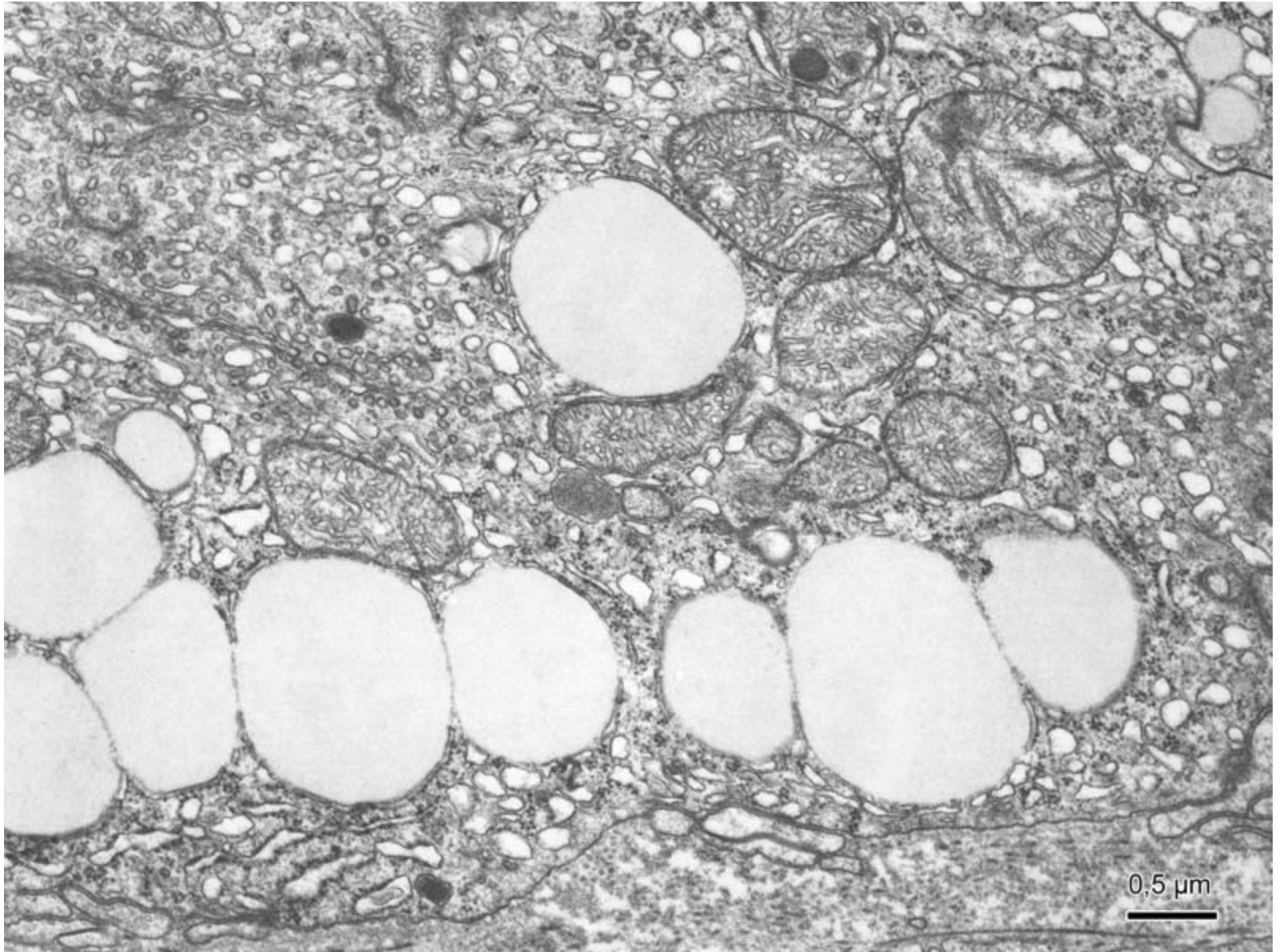

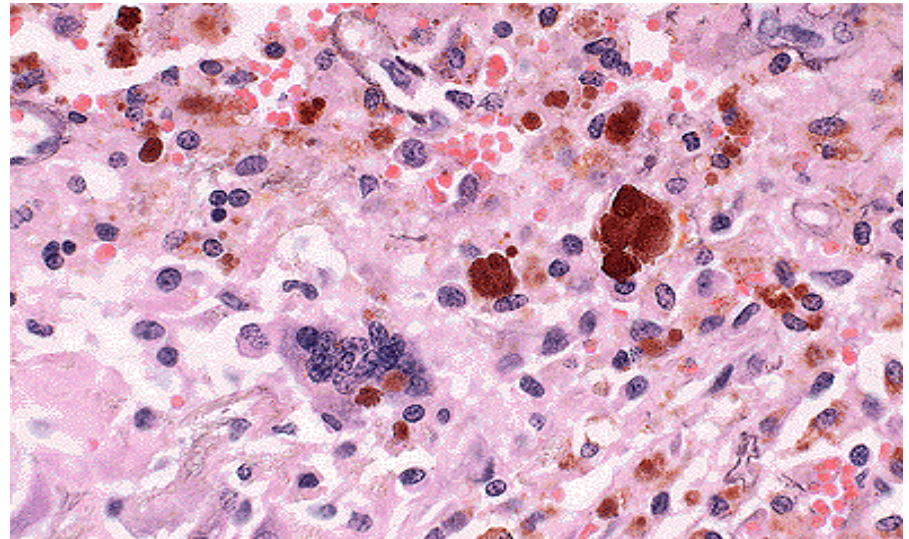
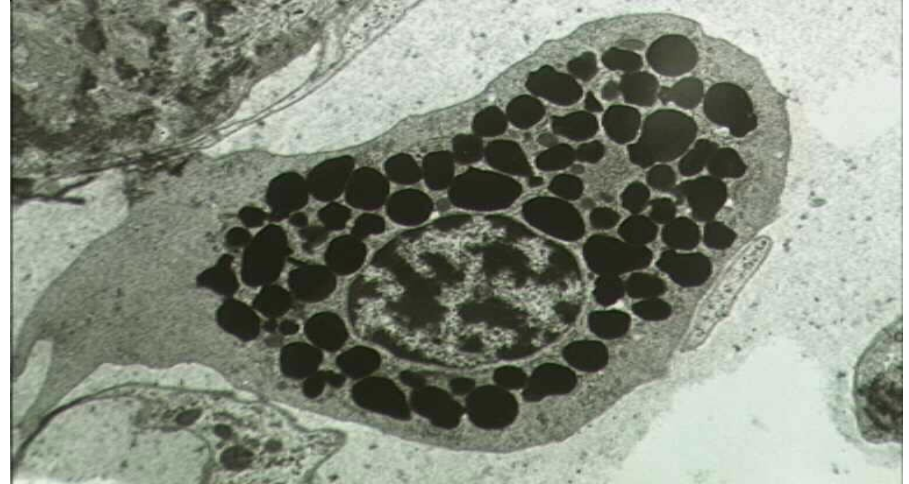
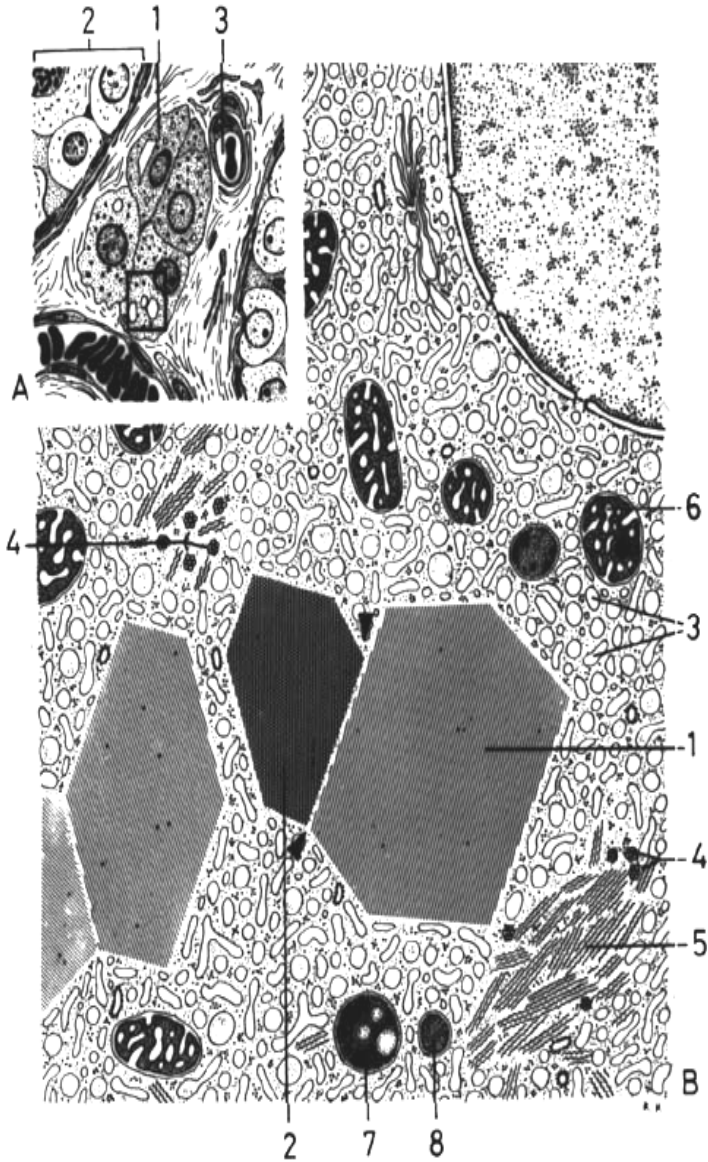
Lipidové kapky

Krystaly, pigmenty

Cytosol = základní cytoplazma

Vytváří vhodné prostředí pro činnost všech buněčných organel - gelový charakter

Složení:

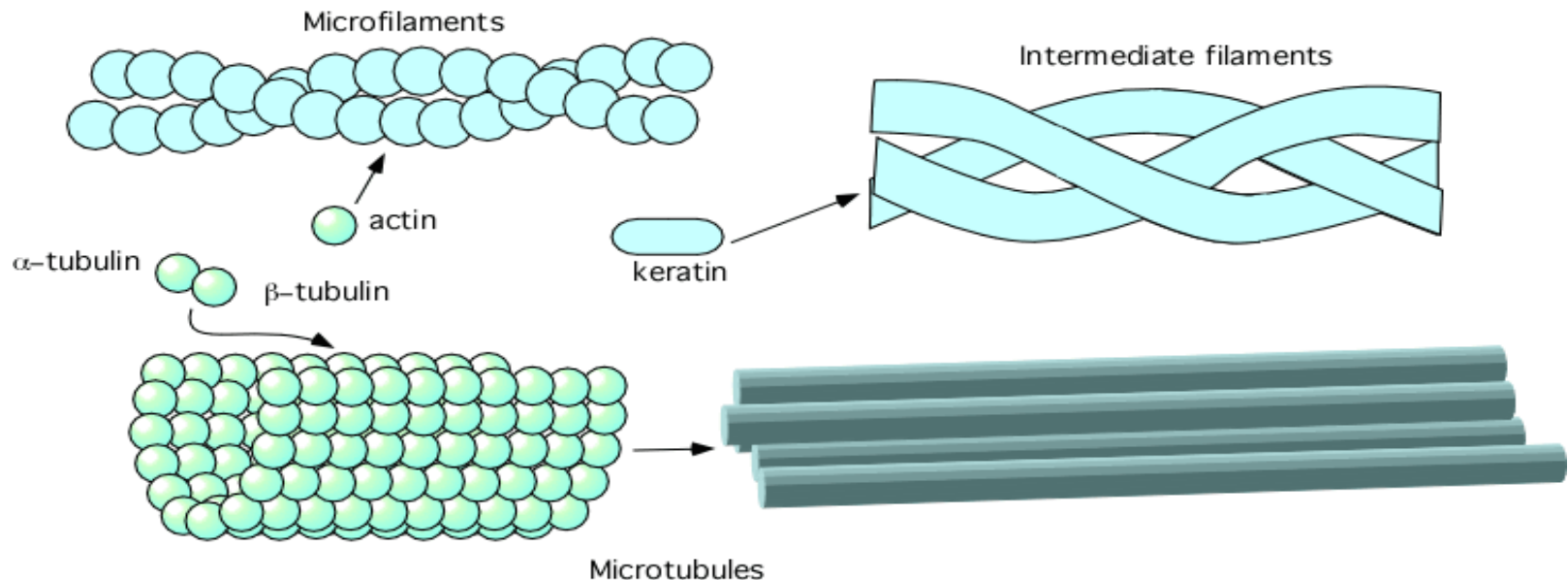
60% vody, 4,3% minerálních látek, 35,7% organických látek (sacharidy, lipidy, AMK, proteiny, fosfolipoproteiny).

K součástem cytosolu se řadí i cytoskelet

Cytoskelet

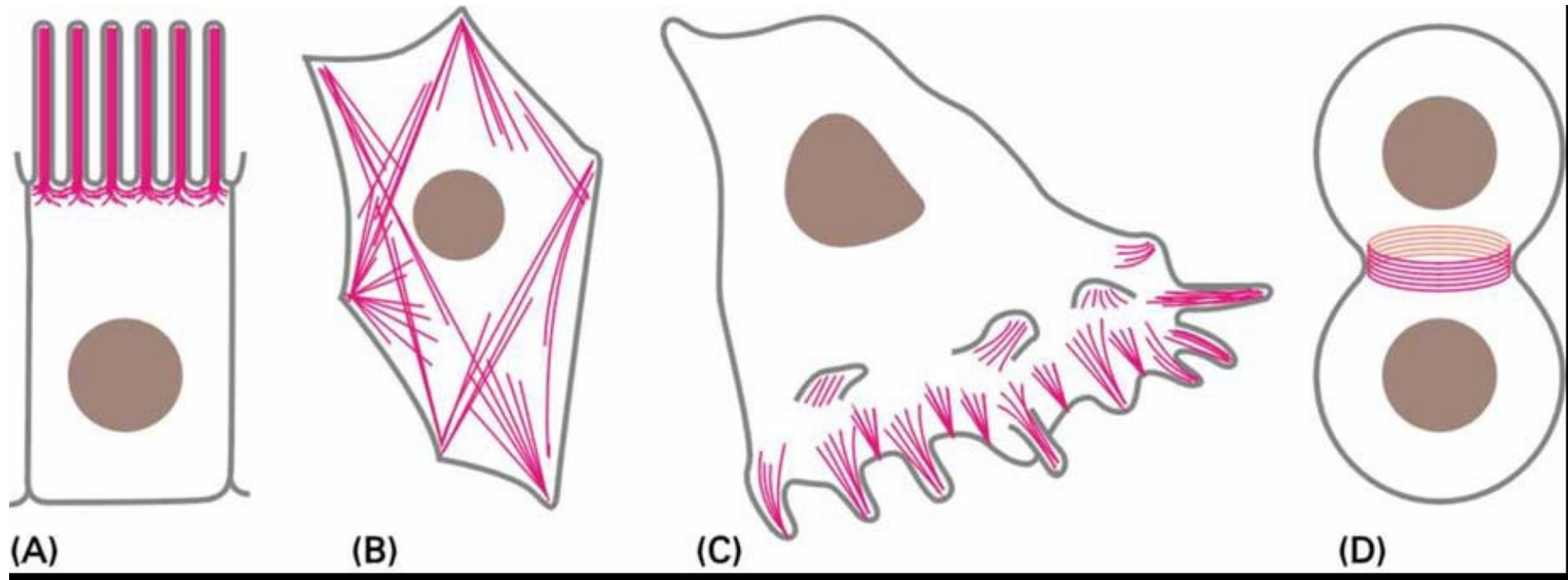
- Mikrotubuly (válce o Ø 22 nm, $\alpha + \beta$ TUBULIN)
- Mikrofilamenta (vlákna o Ø 5-7 nm, AKTIN)
- Intermediární filamenta (vlákna o Ø 8-11 nm)

Cytoskelet

- **mikrotubuly - tubulin** (α , β) - $\varnothing$ 22 nm – tvar buňky, centrioly, bazální tělíska, axonema řasinek a bičíků
- **mikrofilamenta - aktin** - $\varnothing$ 5-7 nm
  - subplazmalemální - b. výběžky, pohyb buněk
  - intracytoplazmatická síť – proudění
    - ve svalových buňkách – **aktin** + **myosin**
- **intermediární filamenta** - $\varnothing$ 8-11 nm
  - cytokeratin** - tonofilamenta v epitelových buňkách
  - vimentin** – v buňkách mezenchymového původu
  - desmin** – ve svalových buňkách
  - neurofilamenta** – v neuronech
  - gliová filamenta** – neurogliích (např. GFAP)

Typy aktinových struktur v živočišných buňkách

mikroklky

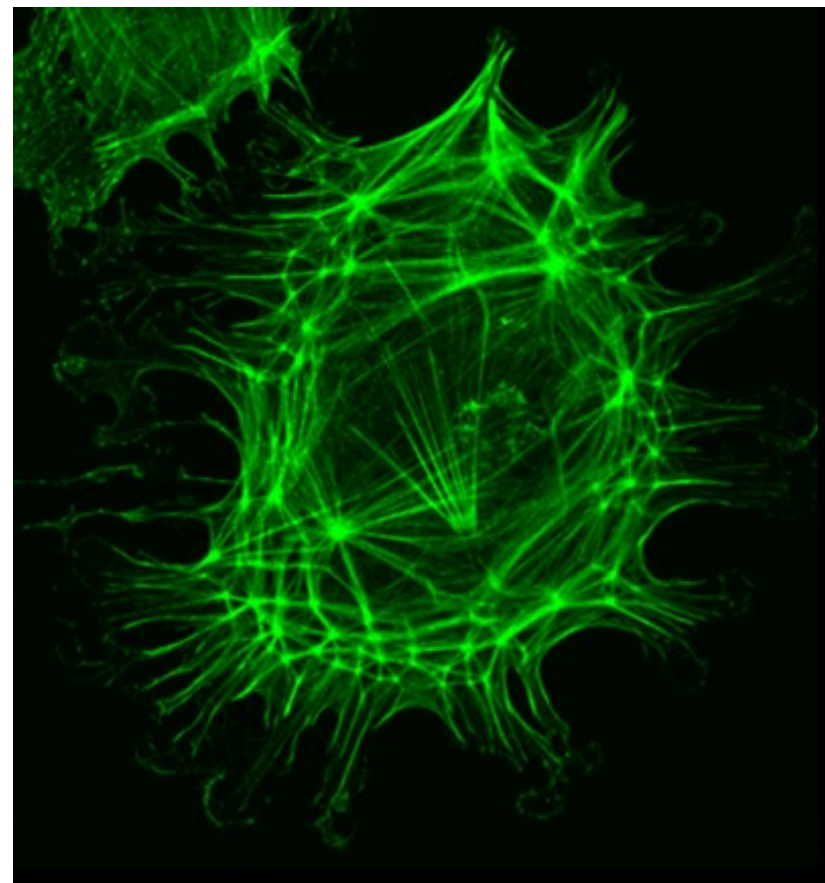
buněčný skelet

filopodia, lamelipodia

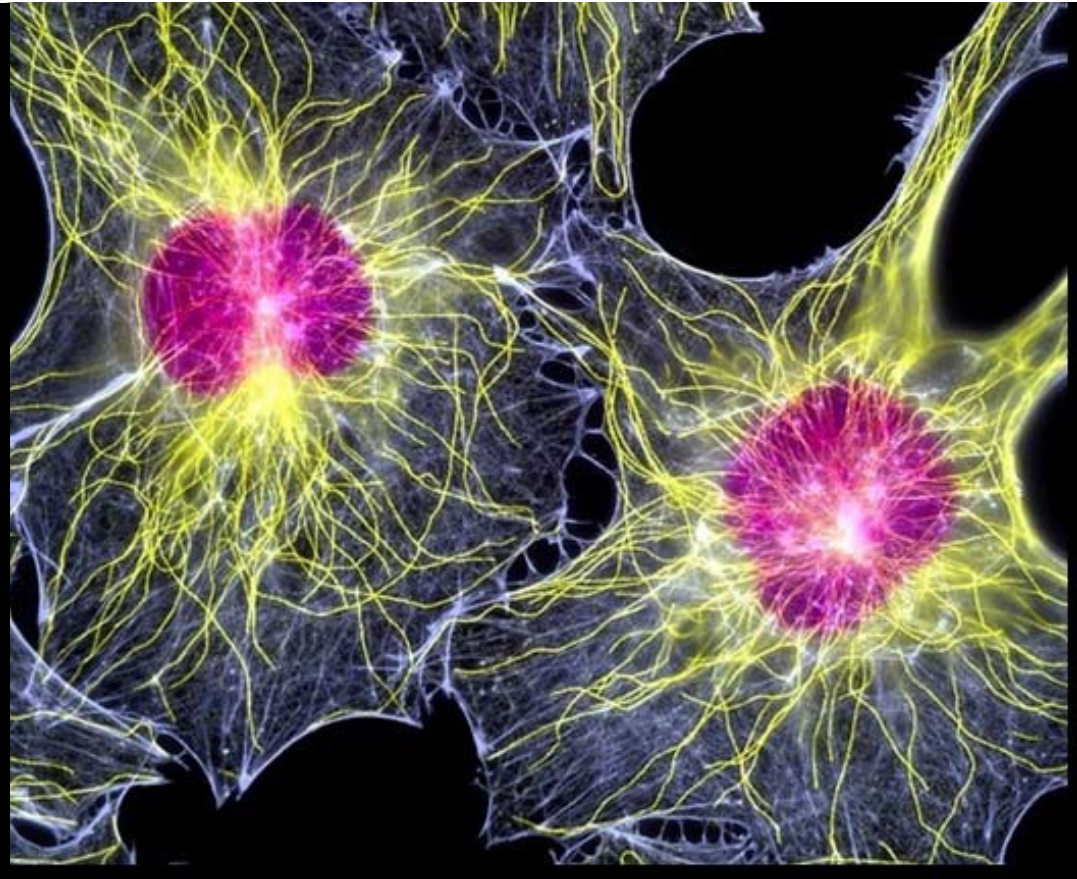
kontraktilní prstenec

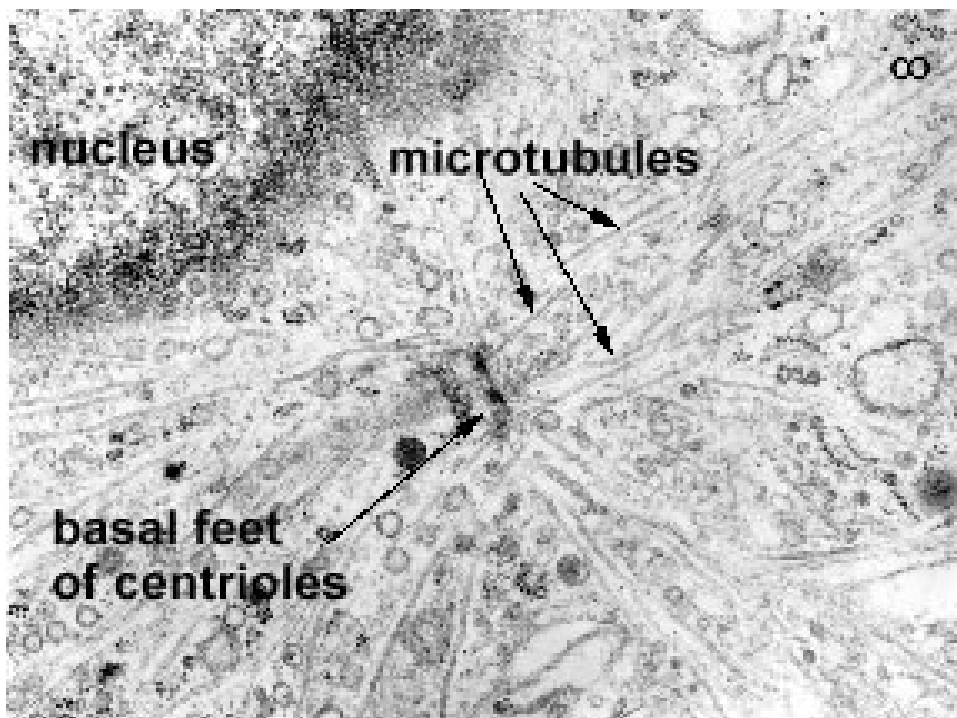
Cytoskelet – imunocytochemický preparát

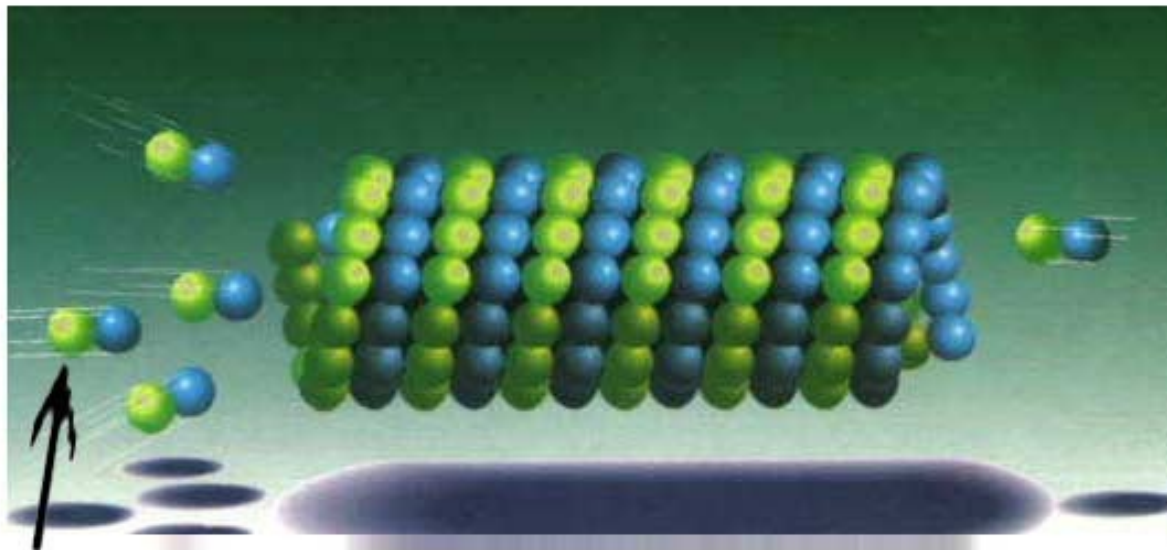
F-aktin

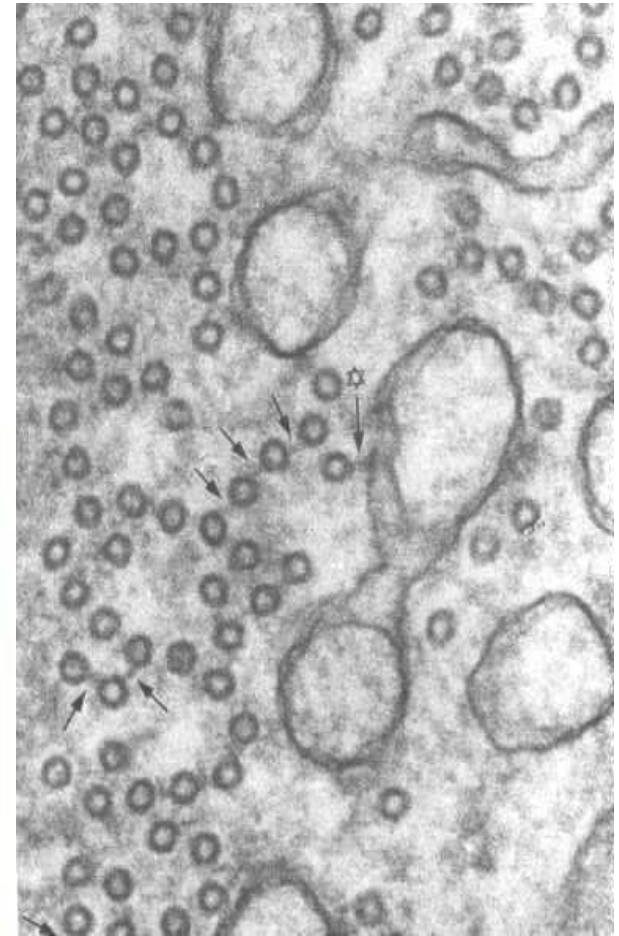
α -tubulin / F-aktin / DNA

Model ultrastruktury mikrotubulů

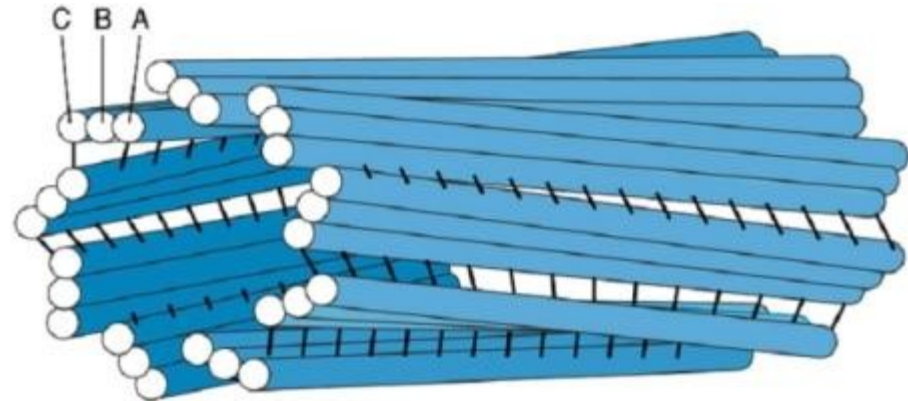
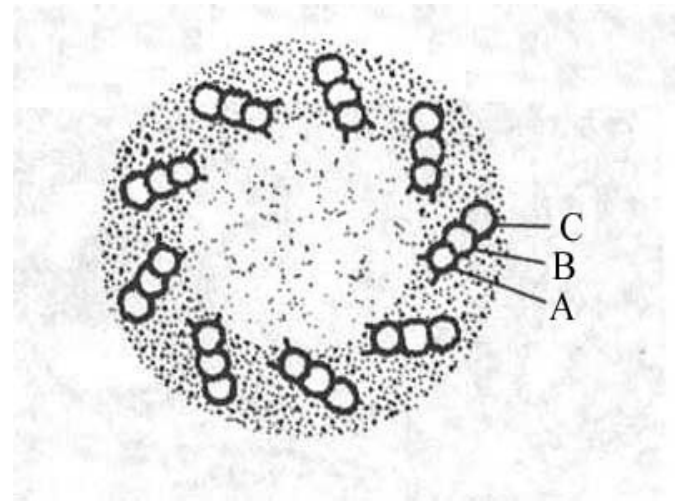
Mikrotubuly

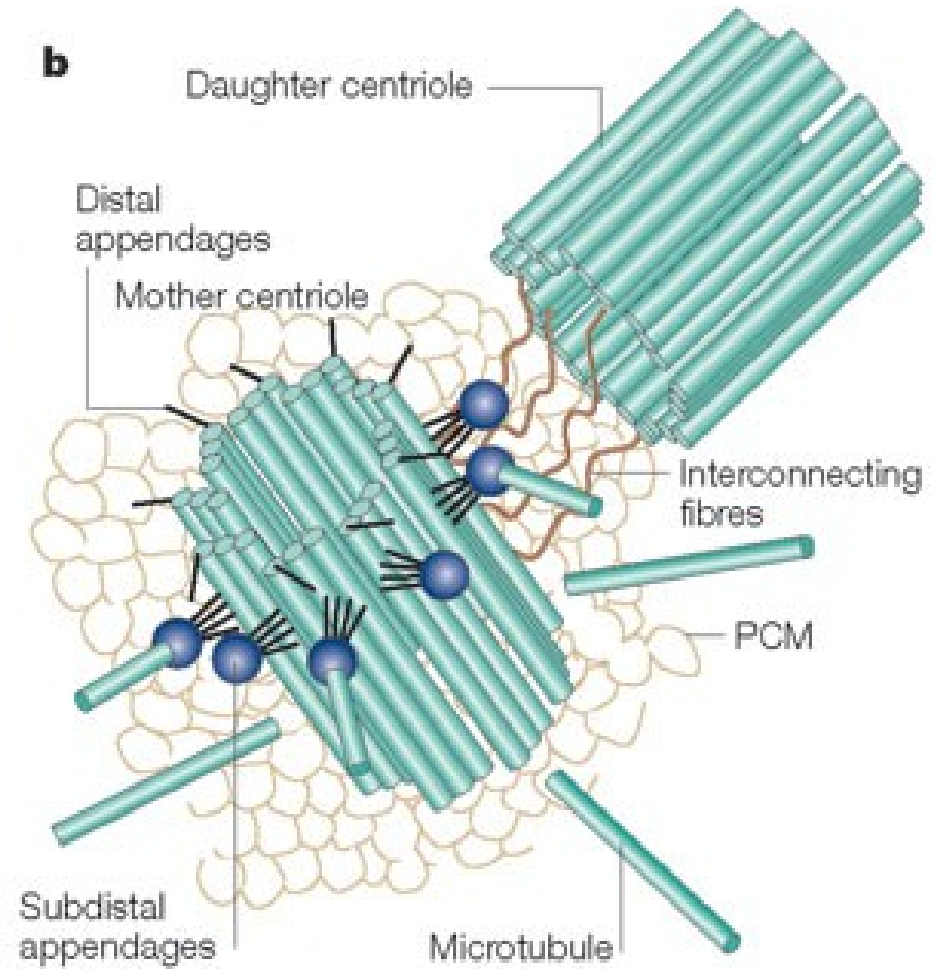

Centrioly

- Organizátory pro stavbu dělicího vřeténka
- Replikací vznikají bazální tělíska řasinek
- Tvar: **cylindr (válec)**
- Velikost: $\varnothing$ 0,2 μm ,
délka 0,4 - 0,5 μm
- Stavba: **9 tripletů**
mikrotubulů po obvodu
válce
- Zřetelné v interfázi
poblíž jádra - **1 pár**
centriolů kolmo na sebe

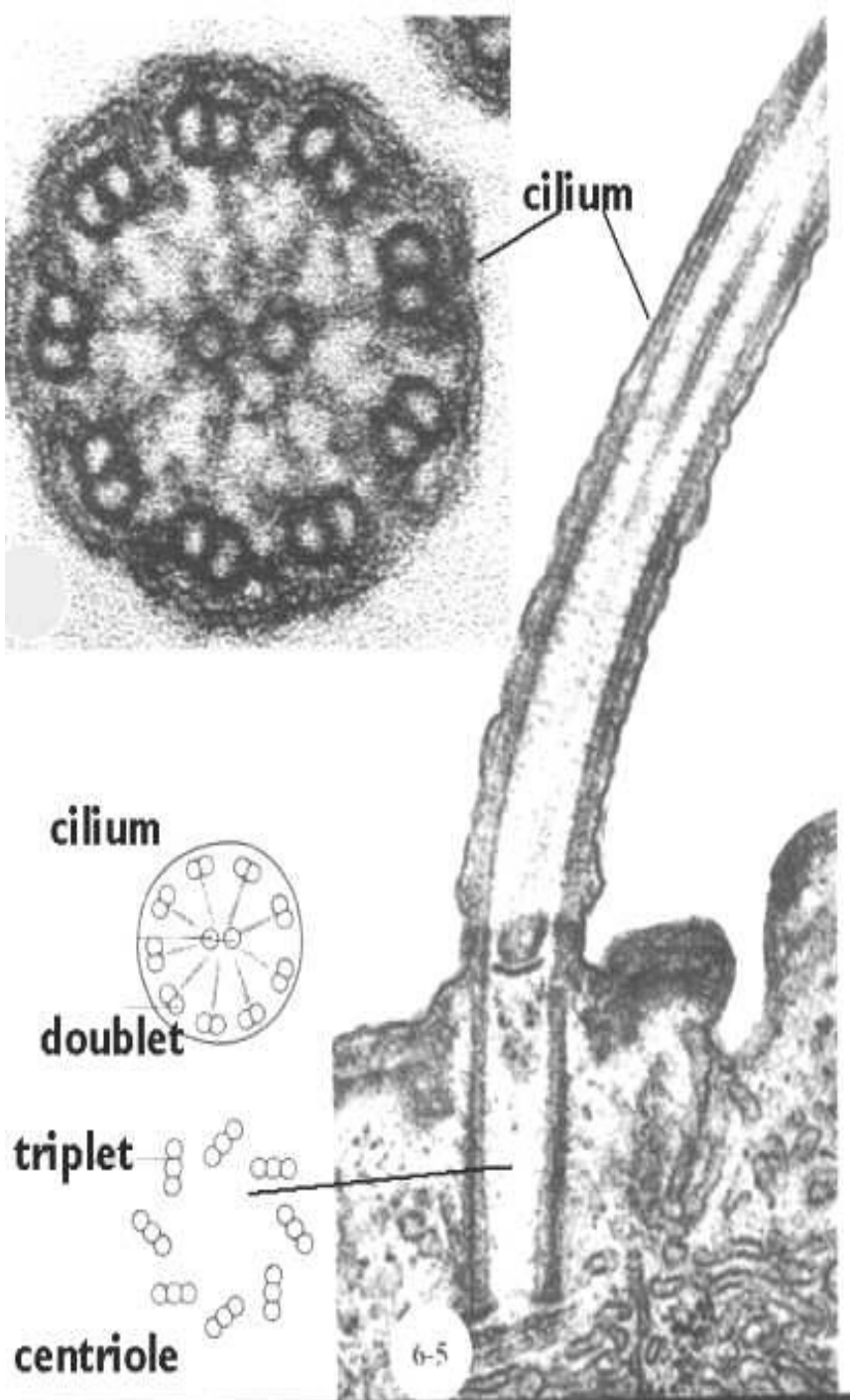
Stavba centrozomu

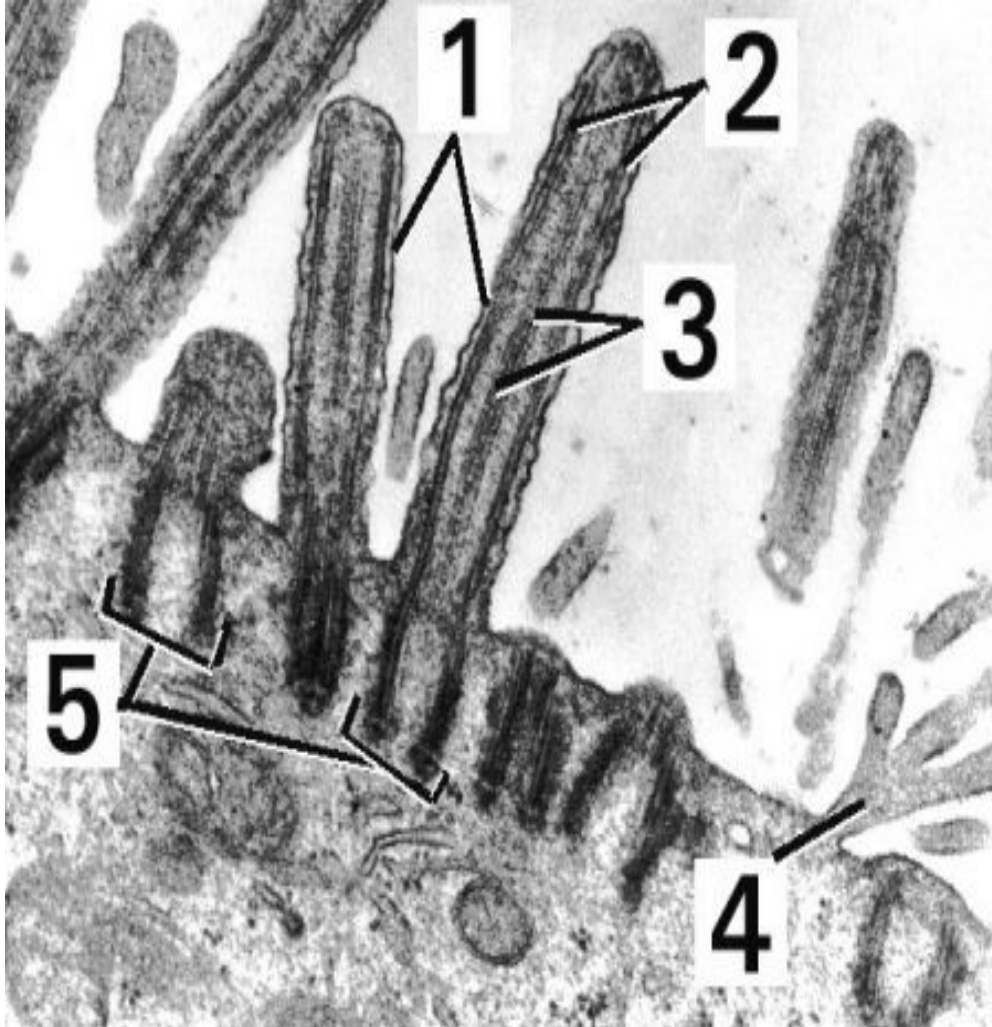
Úprava buněčných povrchů

Řasinky, bičíky

- Pohyblivé výběžky cytoplazmy vyztužené **mikrotubuly**:
- **Axonema**
9 dubletů + 1 centrální pár
- **Bazální tělísko** (centriol)
- **Žíhaná nožka**

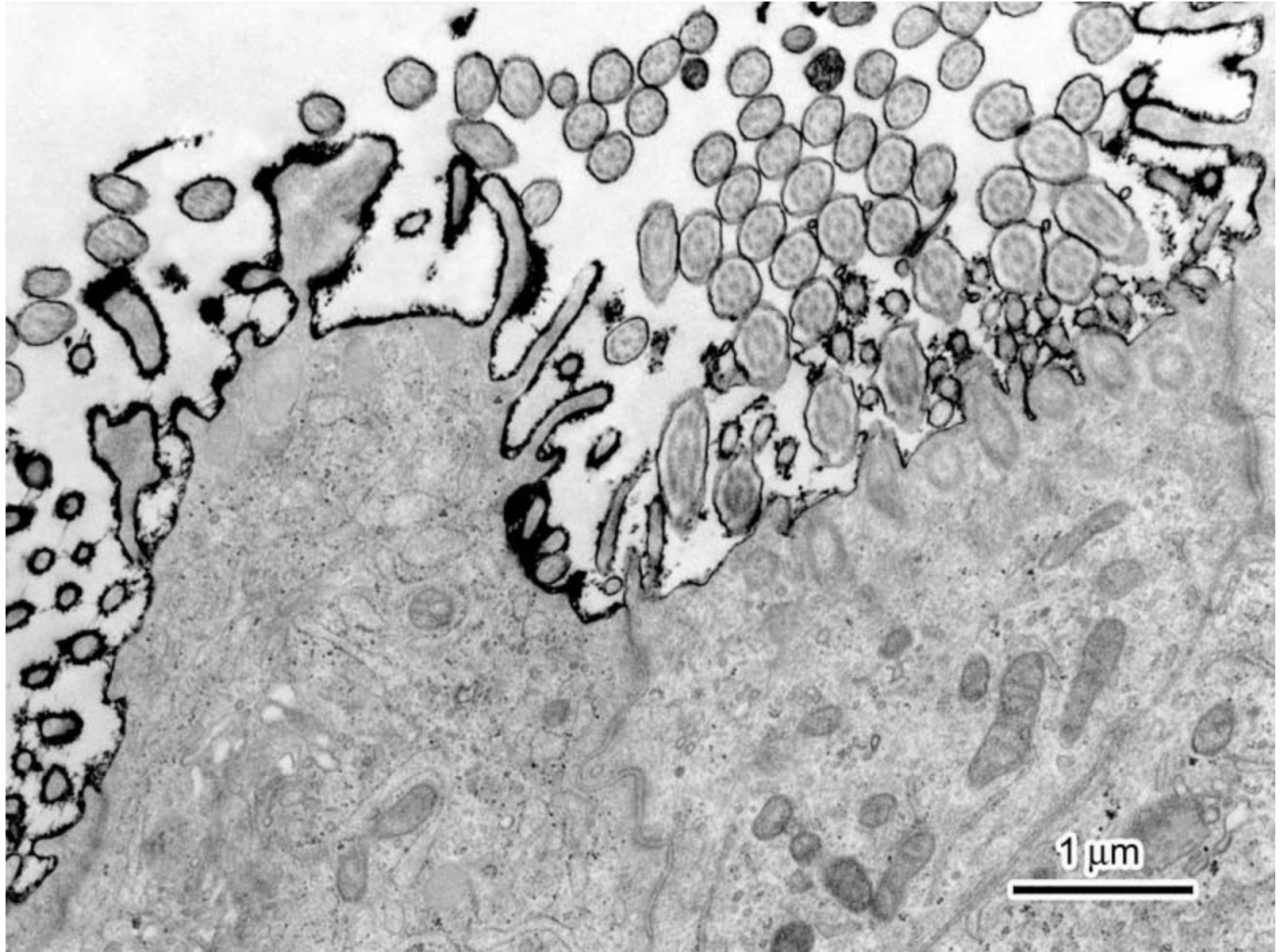

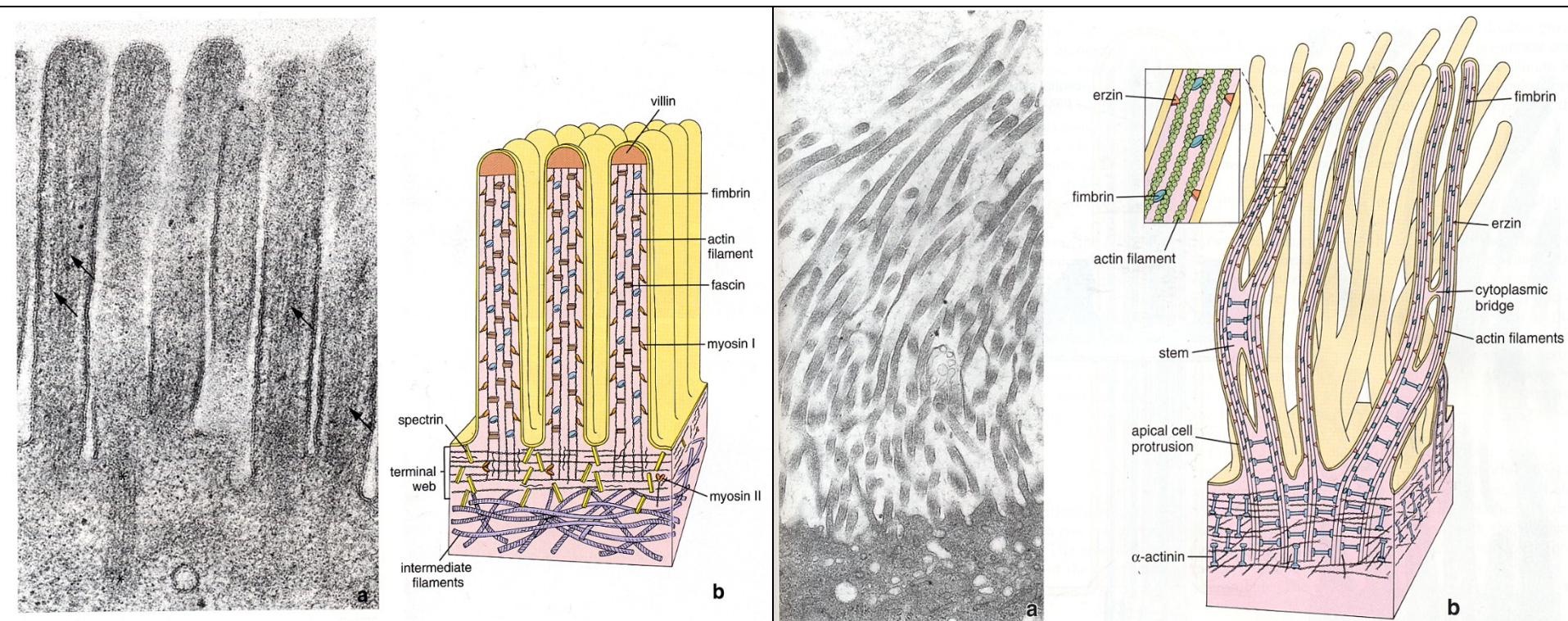
Řasinky, bičíky

Řasinky

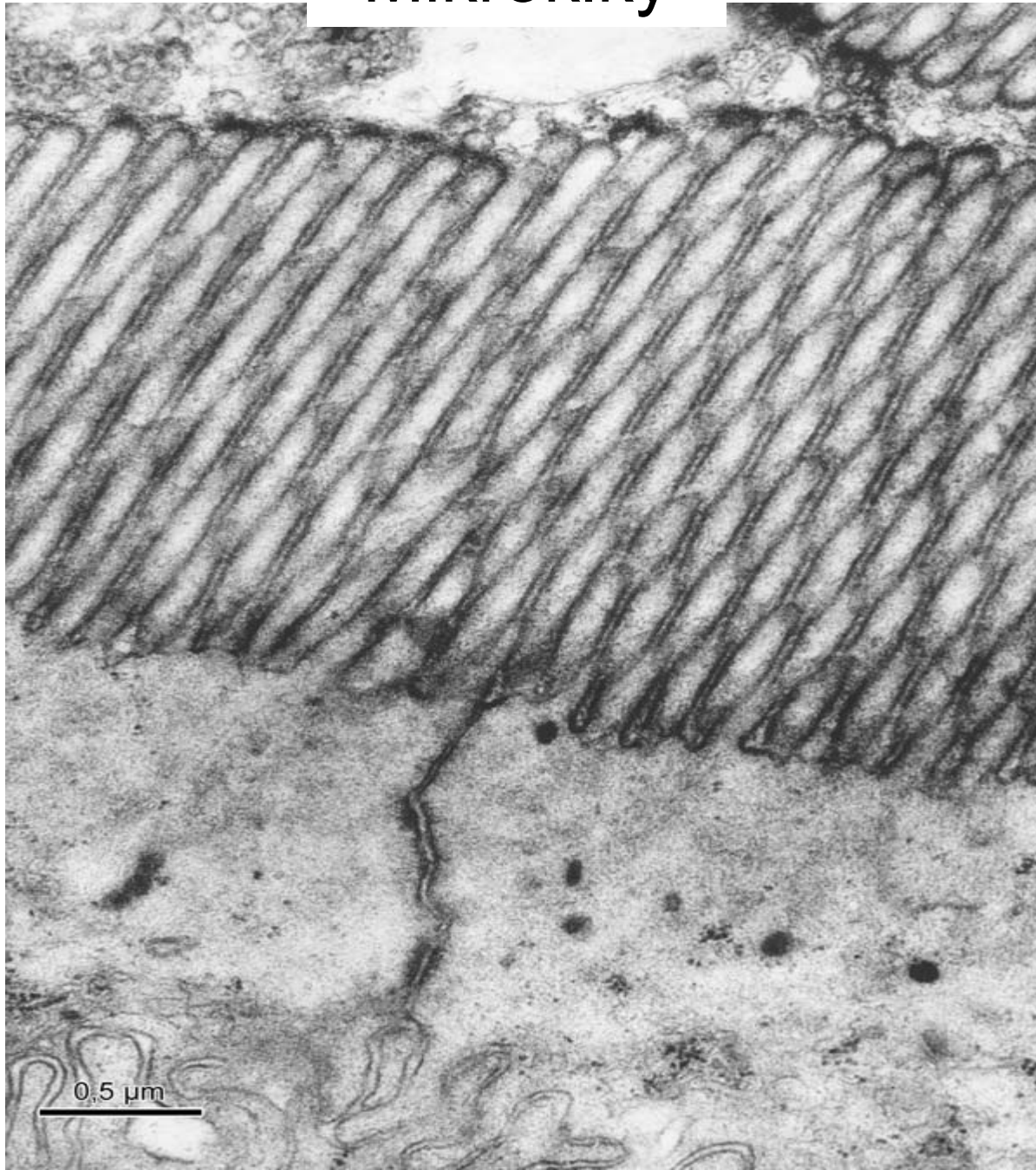

Mikroklky = výběžky cytoplazmy vyztužené aktinovými mikrofilamenty – dle uspořádání:

- krátké, nepravidelné
- žíhaná kutikula – epitel. bb. střeva
- kartáčový lem – kanálky nefronu
- stereocilie – *ductus deferens*

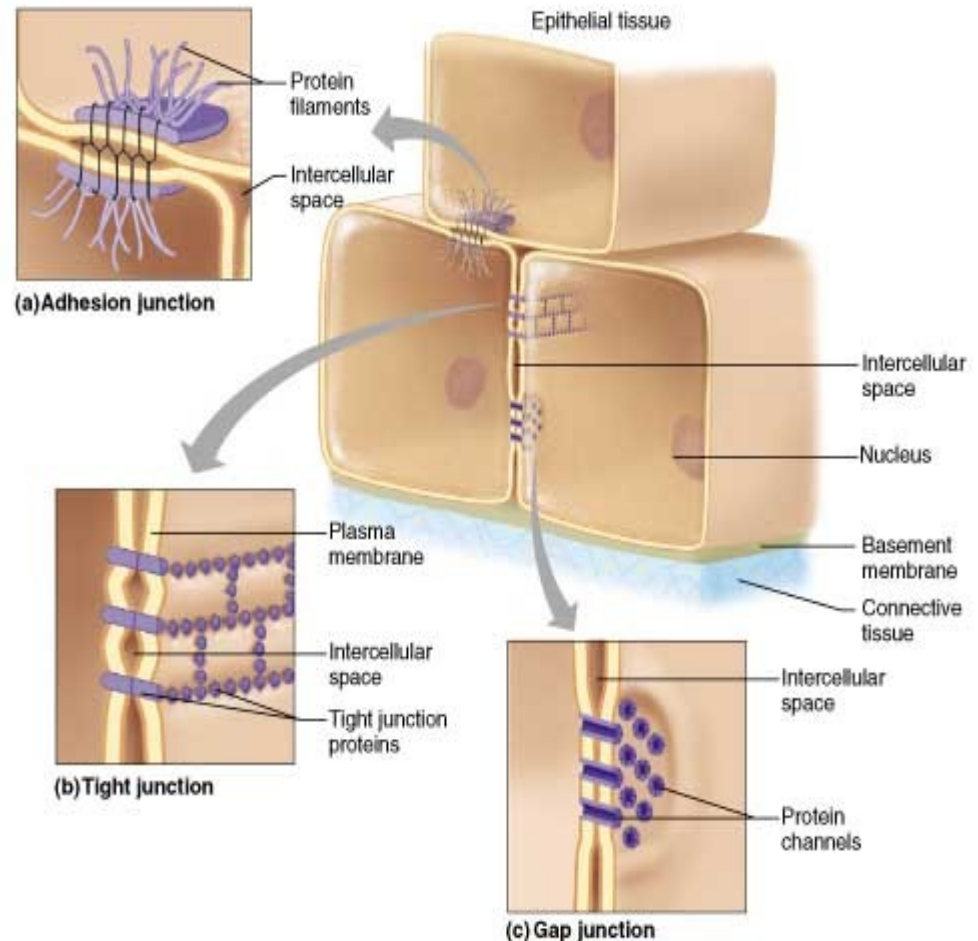

Mikroklky

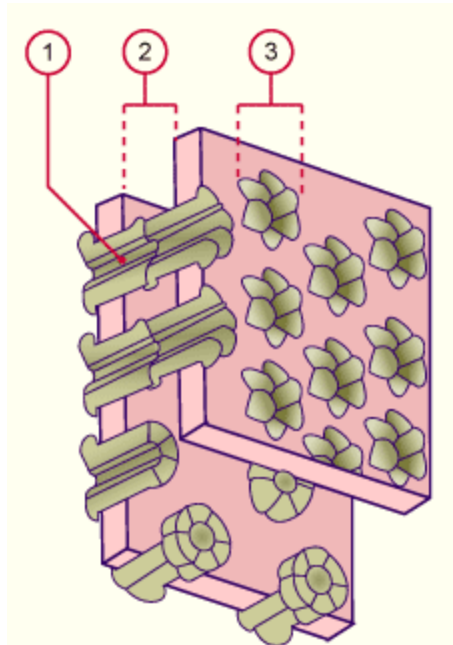
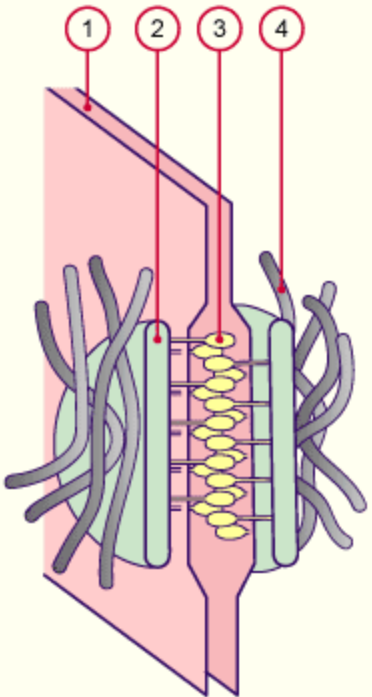
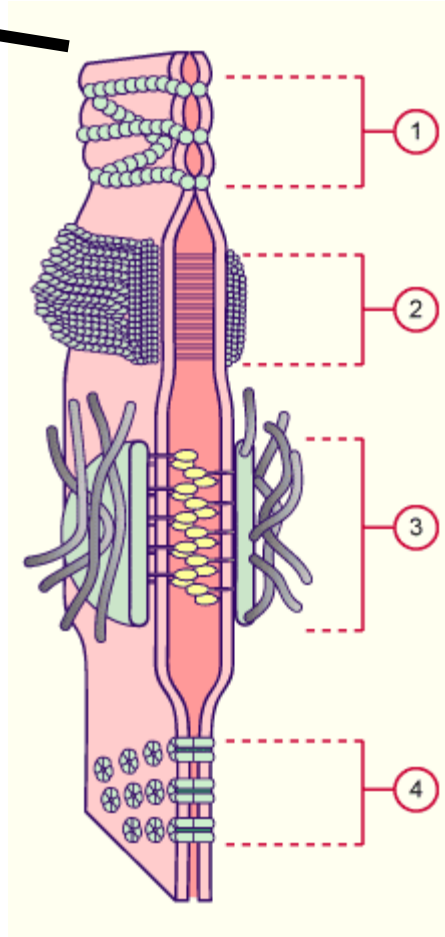
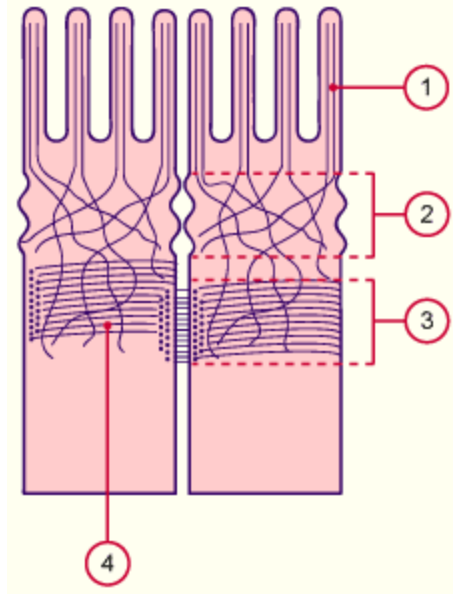
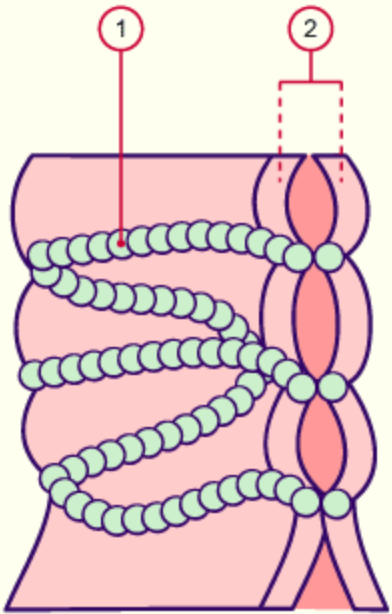

Intercelulární spoje

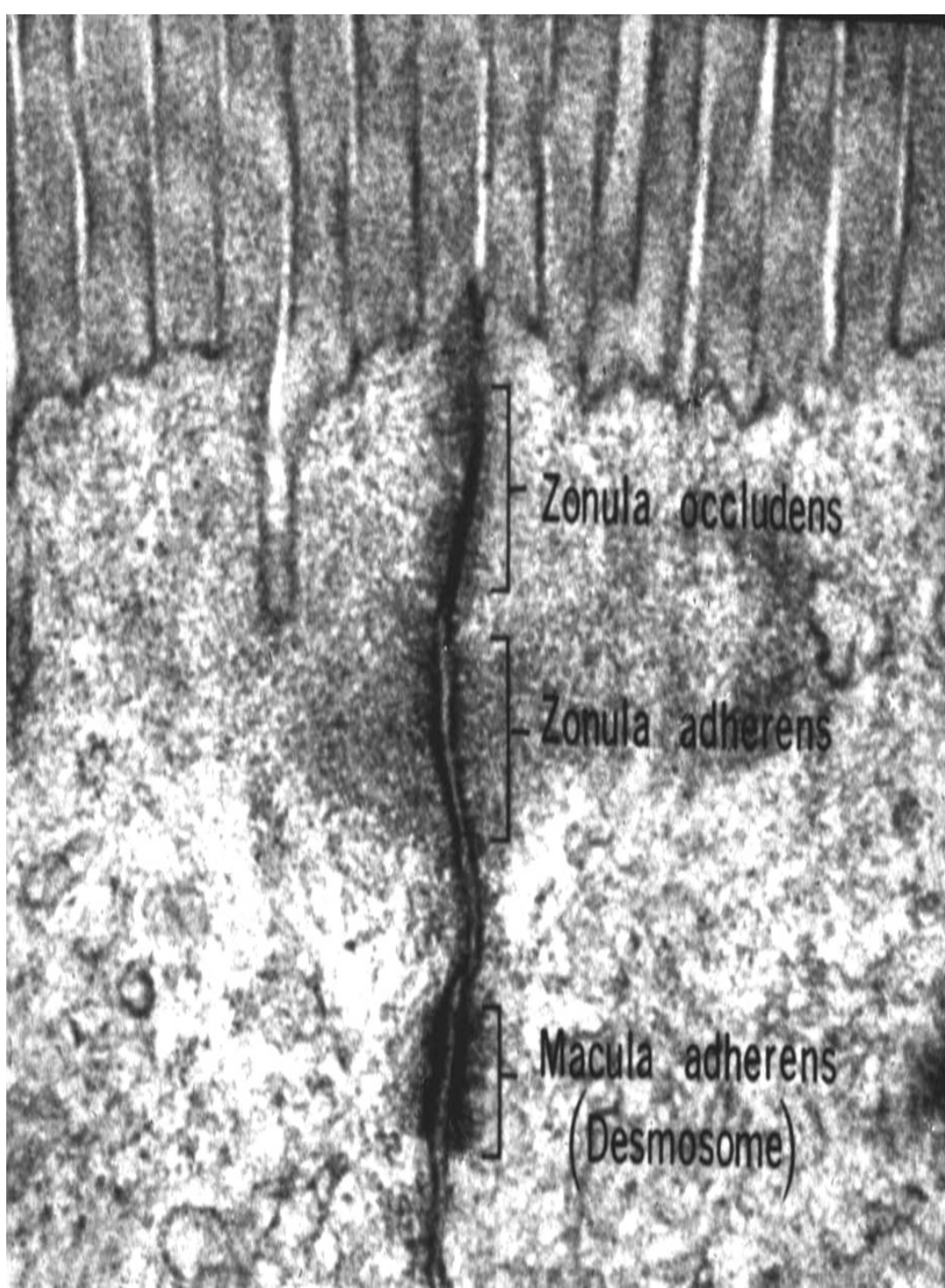
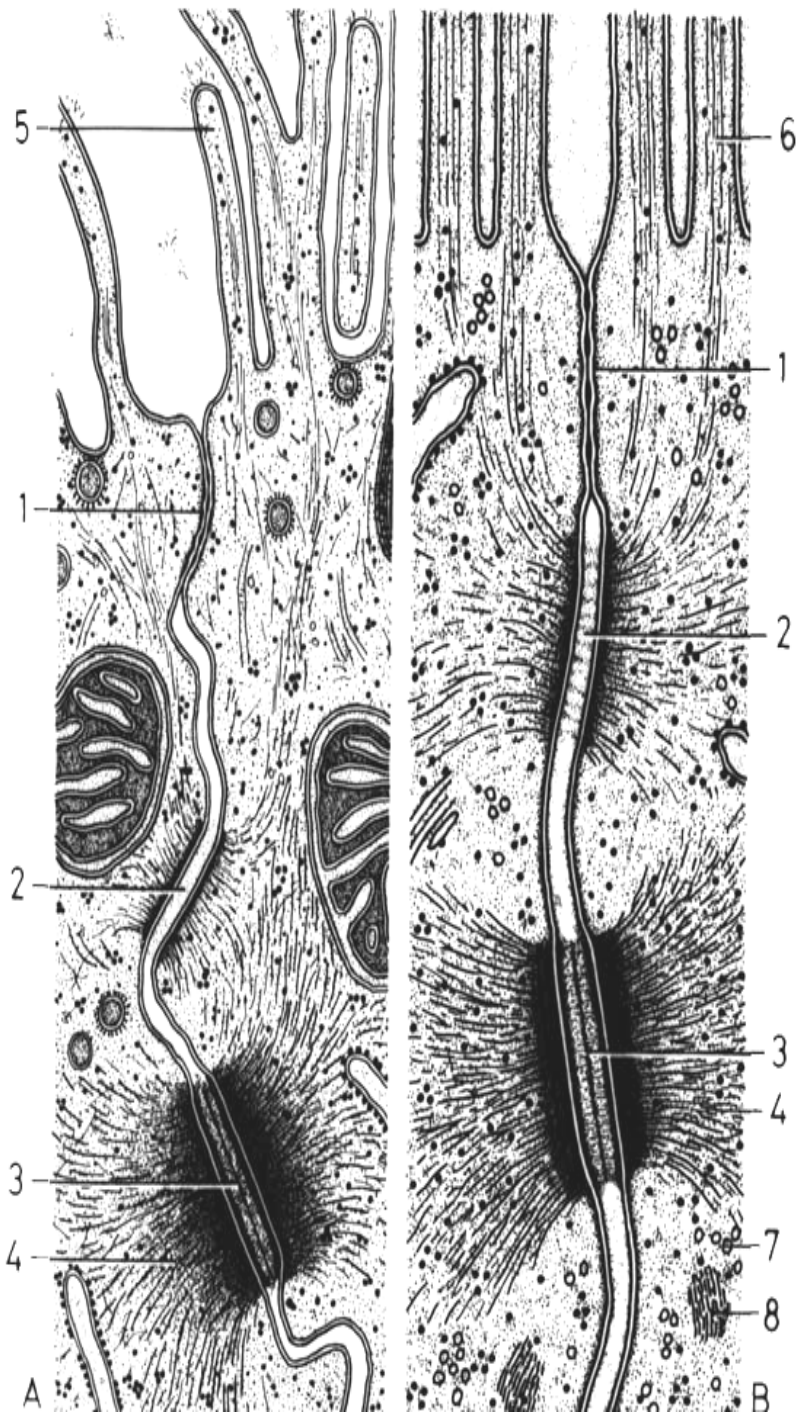
- těsná=okluzní:
zonula occludens
- adhezní: zonula adherens (15-20 nm),
desmosom (macula adherens) (25-45 nm)
- komunikační: nexus (gap junction) (2 nm)

1. ZO, 2. ZA, 3. MA, 4. N

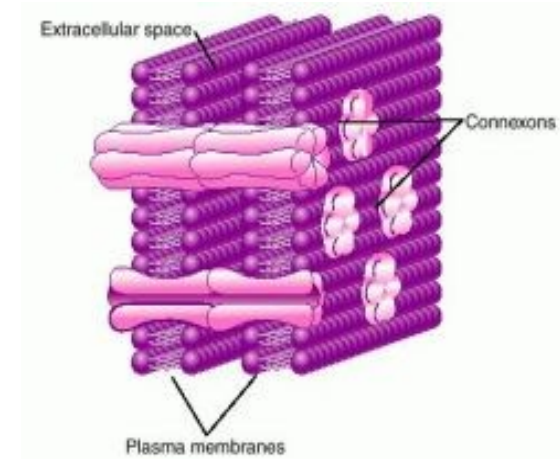

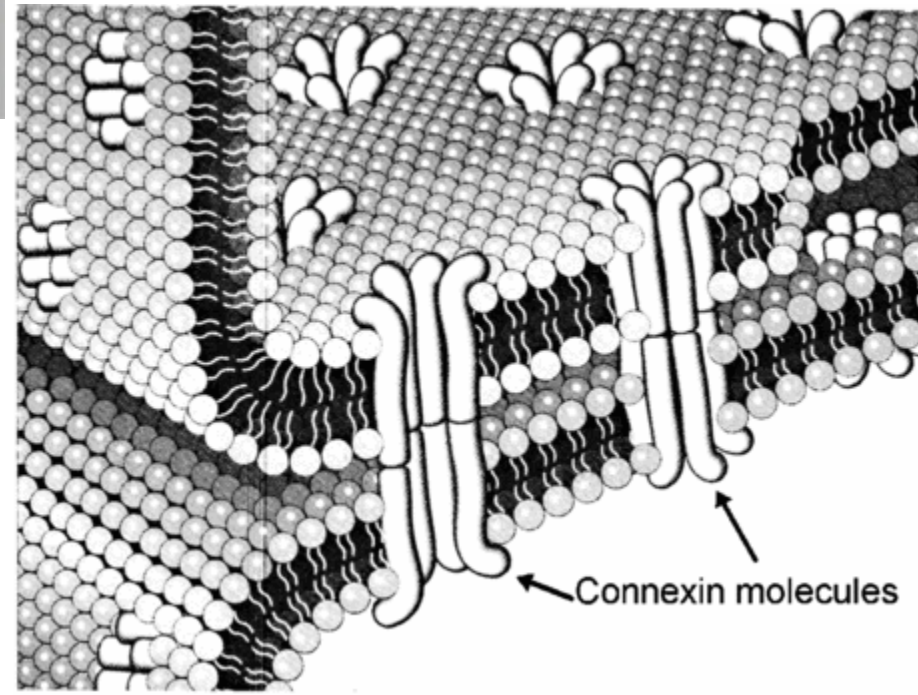

Nexus

- Intercelulární štěrbina
2 – 4 nm
- konexony = 6 konexinů
- konexiny = protein.mol.

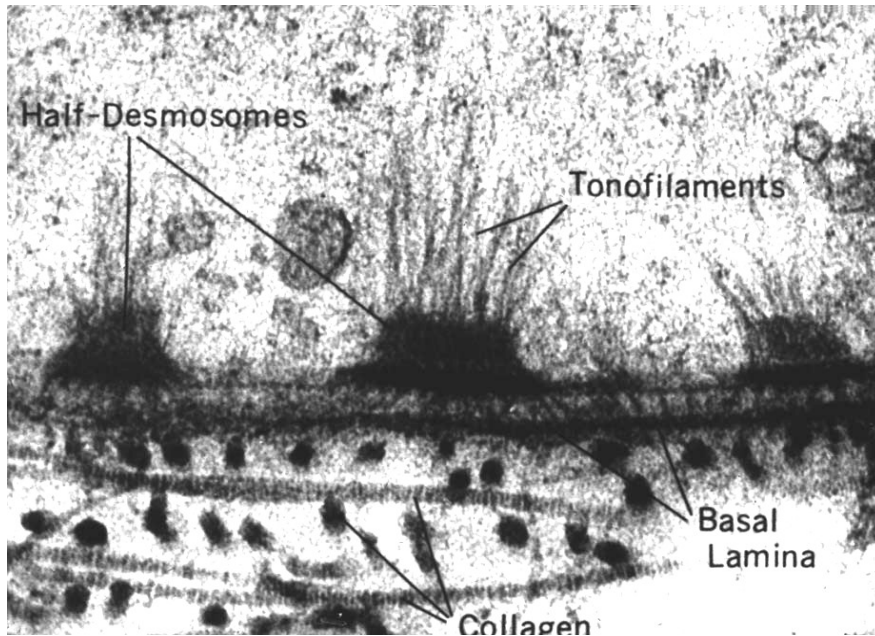

Bazální povrch buněk

přivrácen k lamina basalis:

hemidesmosomy

bazální labyrint

